

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Diskursiva konstruktioner av tiggeri och tiggare

En kritisk diskursanalys av politiska ledartexter publicerade i svenska dagstidningar

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

VT 2021

Författare: Anneli Bergman och Madelene Borg

Handledare: Jörgen Lundälv

Antal ord: 20 976

Abstract

Titel: Diskursiva konstruktioner av tiggeri och tiggare. En kritisk diskursanalys av politiska ledartexter publicerade i svenska dagstidningar.

Författare: Anneli Bergman och Madelene Borg

I uppsatsen undersöktes vilka diskurser om tiggeri och "tiggare" som framkom i tre dagstidningars ledartexter under tidsperioderna 1998-2000 samt 2013-2015. Dagstidningarna som valdes ut var Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter samt Aftonbladet då dessa tre har olika politiska inriktningar. Studiens syfte var att undersöka och jämföra hur tiggeri och personer som tigger har framställts under de två tidsperioderna. Materialet bestod av 57 politiska ledare, med en fördelning på 14 ledartexter publicerade i Aftonbladet; 23 ledartexter publicerade i Dagens Nyheter och 20 ledartexter publicerade i Svenska Dagbladet. År 1998-2000 fann vi 15 relevanta ledartexter vilket är betydligt färre än de 42 ledartexter som vi fann relevanta för år 2013-2015. Studiens teoretiska ram utgjordes av teorierna och begreppen socialkonstruktionism, diskurs och diskursordning, rasifiering samt värdiga och ovärdiga fattiga. Metoden som använts är diskursanalys, närmare bestämt Faircloughs kritiska diskursanalys, där en detaljerad analys av språket i ledartexterna kopplas till både diskursiv och social praktik. Studien har visat att det fanns såväl likheter som skillnader i de diskurser som reproducerats på 1990-talet respektive 2010-talet. Vi kunde bland annat identifiera en arbetssamhällets diskurs under båda perioder medan en rasistisk och nationell diskurs enbart var framträdande i ledartexter från 2010-talet. Vidare visade vår studie att personer som tigger konstruerades som både offer och förövare samt som ovärdiga fattiga under båda tidsperioderna men på olika sätt. Det behövs vidare forskning inom området som kan fördjupa förståelsen av diskurser om tiggeri och de som tigger, antingen med hjälp av samma begrepp och teorier som använts i föreliggande uppsats eller med införande av begrepp som exempelvis andrafiering eller kön.

Nyckelord: tiggeri, tiggare, kritisk diskursanalys, fattigdom, politiska ledare

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.3 Avgränsningar	3
1.4 Relevans för socialt arbete	3
1.5 Begreppsanvändning	4
2. Bakgrund	6
2.1 Föreställningar om tiggaren och tiggeri genom historien	6
2.1.2 <i>Synen på tiggeri under 1900-talet</i>	6
2.1.3 <i>Synen på tiggeri under 2000-talet</i>	7
3. Tidigare forskning	9
3.1 Tiggeri i Sverige under 1990-talet	9
3.1.1 <i>Myndighetspersoners syn på tiggeri</i>	10
3.1.2 <i>Hemlösa, uteliggare och tiggare uppmärksammas</i>	11
3.2 Tiggeri i Sverige under 2010-talet	12
3.2.1 <i>Samhällets reaktioner på tiggeri</i>	12
3.2.2 <i>Individuella och statliga förhållningssätt till tiggeri</i>	13
3.3 Sammanfattning	15
4. Teorier och centrala begrepp	16
4.1 Socialkonstruktionism	17
4.2 Diskurs och diskursordning	18
4.3 Rasifiering	19
4.4 Värdiga och ovärdiga fattiga	20
5. Metod och metodologiska överväganden	22
5.1 Metodval	22
5.1.1 <i>Val av analysmetod: Faircloughs kritiska diskursanalys</i>	23
5.1.2 <i>Analytiska begrepp</i>	24
5.2 Urval och urvalskriterier	26
5.3 Tillförlitlighet	28
5.4 Etiska överväganden	29
5.5 Arbetsfördelning	30
6. Resultat och analys	31
6.1 Resultat och analys 1998-2000	31
6.1.1 <i>Tiggaren som hemlös missbrukare</i>	31

6.1.2 <i>Tiggaren som skyldig till sin egen fattigdom</i>	32
6.1.3 <i>Tiggaren som icke-behövande</i>	35
6.1.4 <i>Offer och förövare</i>	36
6.2 Huvudsakliga resultat 1998-2000	37
6.3 Resultat och analys 2013-2015	37
6.3.1 <i>Om men aldrig med</i>	37
6.3.2 <i>Både offer och förövare</i>	39
6.3.3 <i>Inte vårt ansvar</i>	42
6.3.4 <i>Tiggarna som ett hot mot Sveriges själva identitet</i>	44
6.3.5 <i>Tiggaren som oförtjänt av pengarna</i>	51
6.3.6 <i>Tiggeri som icke-lösning och motverkande av lösning</i>	53
6.4 Huvudsakliga resultat 2013-2015	55
6.5 En jämförelse av de båda tidsperioderna	56
7. Slutsatser och diskussion	58
7.1 Diskussion av slutsatser och fortsatt forskning	58
7.2 Studiens begränsningar	61
Referenslista	62
Bilaga 1. Empiriskt material: politiska ledartexter	67

1. Inledning

De så kallade EU-migranterna utgörs av fattiga människor från framförallt Rumänien (men även Bulgarien), oftast tillhörande de romska minoritetsbefolkningarna, som använder sig av den fria rörligheten inom EU. I dagligt tal används beteckningen EU-migrant synonymt med "tiggare" medan myndigheterna använder benämningen utsatta EU-medborgare (Hansson 2019, ss. 21, 25-26). Det rör sig om ett relativt litet antal människor, 4000-5000 utsatta EU-medborgare beräknades finnas i Sverige år 2015 (SOU 2016:6, s.7). Trots det så har olika frågor kopplade till EU-migranterna och till tiggeriet blivit hett debatterade, framförallt efter år 2010. Någon konsensus om hur tiggeriet ska hanteras finns inte. I Sverige nekades EU-migranterna skydd mot väder och kyla, tillgång till vatten och sanitet, vård, utbildning (även för barnen) och sociala insatser. De avhyses från sina boplatser utan att anvisas alternativ och företrädare för regeringen har gått ut till allmänheten med en uppmaning om att inte ge pengar till de som tigger. Genom dessa åtgärder har Sverige, som inte förbjudit tiggeri mer än på lokal nivå i vissa kommuner, försökt få de som tigger att självmant lämna Sverige (Hansson 2019, ss. 23-33, 190, 660, 686-688, 699).

Tiggeri framställs ofta som ett nytt problem, men det var inte mer än tjugo år sedan som en tidigare medial debatt om tiggeri rasade. Det fanns inte heller då, i slutet av 1990-talet, någon samsyn i hur tiggeriet skulle förstås (Beijer 1999; Magnusson 2002, ss. 40-41).

Vi förstår personer som ägnar sig åt tiggeri som en av samhällets allra mest maktlösa grupper. Vår utgångspunkt i uppsatsen är att representationer av världen, diskurser, kan upprätthålla eller förändra ojämlika maktförhållanden. Hur man talar och skriver om tiggeriet och de människor som tigger får konkreta konsekvenser. Det kan hålla människor kvar i en underordnad utfattig position, eller bidra till frigörelse och jämlikhet.

1.1 Problemformulering

I Sverige avskaffades den nationella kriminaliseringen av tiggeri slutgiltigt i och med införandet av Socialtjänstlagen (SFS 1980:620) år 1982. Den senaste lagen på nationell nivå som innebar tiggeriförbud var Lagen om samhällsfarlig asocialitet från år 1965 (Hansson

2019, s. 26; SFS 1964:450). Tiggeri och personer som tigger diskuterades i media i slutet av 1990-talet i Stockholm. FoU-rapporten *Tiggeri - ett nygammalt fenomen* beskrev en stor ökning av tiggeri från år 1997 och att orsakerna delvis stod att finna i åtstramningar inom sjukvården och socialtjänsten (Beijer 1999).

Enligt betänkandet från nationella samordnaren för utsatta EU-medborgare ökade antalet utsatta EU-medborgare i Sverige från år 2012, en ökning som fortsatte fram till år 2015 varefter den stannade av (SOU 2016:6, s. 7). I Sverige har begreppet "tiggare" förändrats från att under 1990-talet kopplas till hemlösa missbrukare eller psykiskt sjuka till att idag kopplas ihop med EU-migranter, oftast rumänska romer. Under de senaste åren har flera förslag om att åter kriminalisera tiggeri lagts fram, både nationellt genom motioner i Riksdagen och i enskilda kommuner (Hansson 2019, ss. 25-26, 31-32, 44). Något nationellt tiggeriförbud har inte införts men flera kommuner har infört förbud eller tillståndskrav. I början av mars 2021 var det 14 kommuner som infört någon form av förbud (Mattsson 2021). Det finns ingen konsensus om hur tiggeri ska förstås och hanteras vilket gör det intressant att undersöka det som en diskursiv kamp inom området. Diskursiv kamp innebär att diskurser strider mot varandra för att fixera betydelser på sitt eget sätt och uppnå hegemoni, det vill säga dominans (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 13).

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilka diskurser om tiggeri och "tiggare" som framkommer i politiska ledartexter i de tre dagstidningarna Dagens Nyheter (DN), Svenska Dagbladet (SvD) och Aftonbladet, identifiera vilka som varit mest framträdande och att jämföra diskurserna vid de olika publiceringsperioderna. Undersökningsmaterialet som används är publicerat under totalt sex år och fördelar sig under de två perioderna 1 januari 1998 - 31 december 2000 och 1 januari 2013 - 31 december 2015. De ledartexter om tiggeri som publicerades i de tre nämnda dagstidningarna fokuserade på olika sociala grupper under de båda perioderna. Vi vill undersöka om det gör att andra diskurser blir mer framträdande eller om samma diskurser upprepar sig. Uppsatsens bakomliggande syfte är att påvisa och ifrågasätta diskurser som upprätthåller ojämlika maktförhållanden. Utifrån syftet har två preciserade frågeställningar utarbetats:

- Vilka diskurser om “tiggare” och tiggeri är särskilt framträdande i politiska ledare publicerade i DN, SvD och Aftonbladet åren 1998-2000 samt 2013-2015?
- Vilka likheter och skillnader är möjliga att identifiera i materialet från åren 1998-2000 respektive 2013-2015?

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen syftar inte till att undersöka diskurser om fattiga människor i allmänhet och heller inte om personer med missbruk eller psykisk sjukdom, romer, östeuropéer eller migranter. Även om dessa diskurser kan antas vara angränsande och delvis överlappande så är ett sådant fokus inte motiverat eftersom syftet med uppsatsen är att undersöka diskurser om tiggeri och “tiggare”. Den gemensamma kategorin som personerna beskrivits tillhöra både perioden 1998-2000 och 2013-2015 är just “tiggare”. Avgränsning har gjorts till de mediala debatterna åren 1998-2000 och 2013-2015 och undersökningsmaterialet har avgränsats till politiska ledartexter från DN, SvD och Aftonbladet, detta för att kunna göra en mer fördjupad analys av materialet.

1.4 Relevans för socialt arbete

Socialt arbete är inriktat på att hitta förklaringsmodeller och möjliga lösningar på sociala problem. När ett problem är så pass stort att det går att urskilja en grupp eller om antalet gruppmedlemmar ökar ses det som ett socialt problem. Tiggeri i Norden omfattar endast ett litet antal individer men eftersom denna grupp anses ha ökat sedan 1990-talet så ses tiggeri som ett socialt problem. För att kunna förklara och förstå ett socialt problem är det viktigt att reflektera över det. Vad som betraktas som ett socialt problem varierar beroende på tid och sammanhang. Personer kommer uppfatta och anse att det sociala problemet bör hanteras på olika sätt beroende på vilken politisk eller ideologisk grundsyn de har (Meeuwisse & Swärd 2013, ss. 17, 28, 40). Dean (1999, s. 1) argumenterar för att tiggeri framförallt bör förstås som en fråga om socialpolitik eftersom åtgärder mot tiggeri är en del av själva socialpolitikens framväxt.

Vår förförståelse är att de personer som tigger befinner sig i en mycket fattig och utsatt position. Detta gör frågan direkt relaterad till det sociala arbetets kärnuppdrag, i vilket solidaritet, minskad fattigdom, skydd och stöd av utsatta och förtryckta grupper och individer är framträdande (Akademikerförbundet SSR u.å., s. 3).

Healy (2014, s. 193) menar att det är viktigt att socialarbetaren förhåller sig kritiskt och reflekterar över sin position för att minska maktskillnader gentemot klienten. Vi anser därför att det både är viktigt och relevant att socialarbetaren ständigt reflekterar över de rådande diskurserna i samhället, då dessa formar hur man ser på personer, samt ifrågasätter dessa för att inte bidra till förtryck. Synliggörande av diskurser genom diskursanalys är därför nödvändigt.

1.5 Begreppsanvändning

Hansson (2019, s. 124) skriver att ingen människa essentiellt är en "tiggare" - beteckningen beskriver en social relation på liknande sätt som klassbegreppet. "Tiggare" som epitet innebär oundvikligen en reducering av vad en människa som tigger är (en "tiggare" kanske är mamma, socialdemokrat eller hantverkare). Men eftersom diskursiva gruppbildningar bortser från skillnader inom grupper ignoreras alla andra sätt varpå grupper kunde ha bildats. Grupper är diskursivt konstruerade, de existerar endast sedan de formulerats i ord. Först när en grupp talas om eller till, eller då någon talar å en grupps vägnar, konstitueras gruppen (Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 52-53).

Flera olika benämningar används för de personer som tigger och det finns inget allmänt vedertaget begrepp (Svärd 2015). I Nationalencyklopedin (u.å.) definieras "tiggare" som "person som (huvudsakligen) livnär sig på att tigga (mest vid beskrivning av äldre el. icke-svenska förh.)". Definitionen är intressant eftersom den utöver att definiera själva aktiviteten att tigga även förklarar under vilka förhållanden ordet vanligen används. Det är nämligen inte alla som tigger som är "tiggare". Vårt material visar att benämningen "tiggare" användes om de personer som tiggde under 1990-talet i samtida ledartexter. Men under 2010-talet har "tiggare" och *EU-migrant* använts som synonymer. Det geografiskt-historiskt universella fenomenet tiggeri har därmed fått en geografisk-historisk partikulär bestämning. Tiggeri ses som något nytt och främmande. Personer som tigger på samma sätt som EU-migranter, men

som är svenska medborgare, anses inte vara “tiggare” (Hansson 2019, ss. 25-26, 29, 46). Själva poängen är att diskursen fyller ordet “tiggare”, som enligt Nationalencyklopedin egentligen bara betyder “person som livnär sig på att tigga”, med innehåll. Detta ger skäl till att i uppsatsen analysera tiggeri och “tiggare”.

I Svenska Akademiens (u.å.) ordbok beskrivs “tiggare” vara en “person som (för sin l. familjens försörjning (kringvandrande)) tigger; äv. dels allmänne: fattig person, dels klart nedsättande; särsk. i sådana uttr. som *fattig tiggare*”. Varför använder vi, i en uppsats vars syfte är att ifrågasätta ojämlika maktförhållanden, en “klart nedsättande” benämning och bidrar till reproducerande av förtryckande diskurser? Eftersom vi vill jämföra diskurser under två publiceringsperioder, och övriga beteckningar som står till buds inte täcker in båda perioderna (*hemlös missbrukare* används bara om de personer som tiggde under 1990-talet medan *EU-migranter* och *romer* bara används om de personer som tigger under 2010-talet) är “tiggare” den benämning som perioderna har gemensamt. I en diskursanalys analyseras språket, vilket leder till att vi måste följa språkbruket i vårt material för att kunna besvara uppsatsens frågeställningar. Vi kommer dock när det är utan risk för förvanskning av materialet att använda beteckningen “person som tigger” istället för “tiggare” då det kan uppfattas mindre stigmatiserande (se Swärd 2015, s. 271).

2. Bakgrund

I detta kapitel ger vi en kort bakgrund till fenomenet tiggeri och hur de personer som tigger har framställts historiskt, med särskilt fokus på Sverige och tiden 1990 och framåt.

2.1 Föreställningar om tiggaren och tiggeri genom historien

Tiggeri är en uråldrig praktik omgärdad av myter, traditioner och föreställningar (Dean 1999, s. 2). Erskine och McIntosh (1999), som skriver ur ett brittiskt perspektiv på tiggeri, menar att det finns en slående historisk kontinuitet i synen på tiggeri. Föreställningar om bedrägeri och att "tiggaren" egentligen är rik har en lång historia, liksom attityden att tiggeri visar på dålig moral medan den som skänker pengar gör en moraliskt god handling. Att klassificera de som tigger i olika typer är också återkommande genom historien. Om den som tigger inte anses vara ett passivt offer beskrivs hen som arbetskygg och potentiellt farlig. För att vara värdig krävs att den tiggande personens liv är transparent och öppet för inspektion, skriver författarna vidare, och är personen okänd för givaren så betyder det att den har flyttat. Genom att flytta blir personen aktiv istället för passiv – och därmed mindre värdig att erhålla allmosor (ibid.).

2.1.2 Synen på tiggeri under 1900-talet

I Sverige har beslutsfattare försökt kontrollera och disciplinera personer som tigger i århundraden (Svärd 2012, s. 65). Enligt Lösdrivarlagen, instiftad 1885, var en lösdrivare antingen 1) en person som stryker omkring från ort till ort utan medel för sitt uppehälle utan att söka arbete eller 2) en person som utan medel underlåter att söka ärligen försörja sig och som har ett levnadssätt som är skadligt för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet.

Lösdrivaren kunde dömas till tvångsarbete i upp till ett år (Wallentin 1989, ss. 5-6, 12-13).

Lösdrivarlagen utreddes flera gånger under 1900-talet (Edman 2018, s. 164). 1923 års utredning kategoriserade lösdrivare som "luffare, prostituerade, kopplerskor, hallickar, tattare och zigenare" (ibid. ss. 167-168).

I början av 1900-talet skapades en ny typ av socialpolitik och synen på lösdriveriets lösning övergick mer och mer från straff och tvång till hjälp och vård. År 1965 avskaffades

Lösdrivarlagen och ersattes av en lag om så kallad samhällsfarlig asocialitet. Den som tiggde kunde enligt denna lag fortsatt bli dömd till tvångsarbete (SOU 2016:6, ss. 20-21). I betänkandet från år 1962 beskrivs det stora antalet luffare på landsbygden ha bytts ut mot ett litet antal lösdrivare i städerna (SOU 1962:22, ss. 125, 199). Utredaren kommer fram till att bland bettlarna (dvs. de som tigger) är det endast de påträngande som ska anses vara så samhällsfarligt asociala att tvångsåtgärder kan vidtas. Avkriminalisering av tiggeri skedde i och med Socialtjänstlagens ikraftträdande år 1982 (SOU 2016:6, s. 20).

Tiggeriet återkom under 1990-talet i många västerländska stater. De som tiggde var framförallt hemlösa personer och orsakerna anges vara ekonomisk kris, nedskärningar i offentliga sektorn och nedläggning av totala institutioner (Swärd 2015, s. 279). Tiggeri blev då åter aktuellt i samhällsdebatten och flera stater i Europa och USA kriminaliserade tiggeri (Swärd 2012, s. 65). I Stockholm var tiggeri en omdebatterad fråga under andra halvan av 1990-talet. Stockholms Lokaltrafik ansåg att tiggeriet i kollektivtrafiken var ett ordnings- och säkerhetsproblem och uppmuntrade resenärer att inte skänka pengar till tiggande människor. Socialtjänstförvaltningen tryckte år 2000 en broschyr vars syfte var att minska tiggeriet och i denna avråddes människor från att ge pengar till de som tiggde (Magnusson 2002, ss. 10, 40-42).

2.1.3 Synen på tiggeri under 2000-talet

Fram till slutet av 1990-talet var de flesta europeiska gränser stängda sinsemellan. År 2007 blev Bulgarien och Rumänien medlemmar i Europeiska unionen, EU. Den fria rörligheten möjliggjorde att medborgare i Rumänien och Bulgarien kunde söka sig till andra länder för att få bättre levnadsstandard men också undkomma fattigdom och etnisk diskriminering i hemlandet. Majoriteten av de fattiga EU-medborgare som tillfälligt befinner sig i Sverige är romer från de senast tillträdna EU-länderna i Östeuropa. Romerna är en av Europas mest diskriminerade minoritetsgrupper (Haglund & Swärd 2015; Mäkinen 2013, ss. 205-208). 25 procent av de rumänska romerna saknar en fast bostad, tillgång till utbildning eller vårdssystemet (EURoma Report 2010 se Mäkinen 2013, ss. 207-208). De jobb som romer erbjuds i sina hemländer är underbetalda, slitsamma och kan även vara livshotande (Caldaras 2015).

Sedan år 2007 har cirka tre miljoner rumäner lämnat hemlandet för att försöka få ett bättre liv i väst. Många hoppas på ett jobb, men på grund av språksvårigheter samt låg eller ingen utbildning är det få som lyckas. Detta innebär att en del istället försöker få ihop pengar genom att tigga. Rumän-romerna har blivit felbehandlade och förtryckta i flera hundra år och utsätts än idag för rasistiska hatbrott utan konsekvenser för förövaren (Caldaras 2015).

De tiggande EU-medborgarnas närvaro har lett till omfattande uppmärksamhet i medierna både i Sverige och andra västeuropeiska länder (Swärd 2015, s. 269). Caldaras (2015) menar att starka känslor väcktes när fattiga EU-medborgare kom till Sverige för att få det bättre ställt men att empati och gåvor snart byttes ut mot rykten om att tiggeriet organiserades i kriminella ligor.

Enligt Löow (2015) ökade attacker mot tiggande EU-migranter under 2014. Attackerna drevs på både av organiserade och oorganiserade grupper bland annat genom forum på sociala medier. Under samma tidsperiod rapporterade svenska medier om attacker mot fattiga EU-migranter som tigger och deras tältläger. Huruvida det finns ett samband mellan attackerna och pådrivningen på de sociala medierna kräver dock mer kunskap för att fastställa.

År 2011 införde Sala kommun, som den första kommunen i Sverige, ett tiggeriförbud. Förbudet upphävdes sedan av Länsstyrelsen som menade att ett tiggeriförbud inte var förenligt med ordningslagen (Sannemalm 2011). Under år 2016 beslutade Vellinge kommun att införa ett tiggeriförbud. Länsstyrelsen upphävde även detta beslut vilket ledde till att Vellinge kommun överklagade. Ett år senare, hösten 2017, beslutade Högsta Förvaltningsdomstolen att Vellinge kommun hade rätt att förbjuda passiv penninginsamling, alltså tiggeri (HFD 2018:75; Vellinge kommun 2018). I början av mars 2021 var det 14 kommuner som hade infört lokala tiggeriförbud. Vid tre tillfällen har Eskilstuna kommun bötfällt personer som saknar tillstånd för att "tigga på attraktiva platser" (Mattsson 2021).

3. Tidigare forskning

Här nedan presenteras tidigare forskning som ligger nära uppsatsens forskningsområde. Vi har inte funnit att någon annan har forskat på samma undersökningsmaterial, eller gjort en diskursanalys som jämför tiggeri under flera tidsperioder. Den tidigare forskning som låg närmast vårt forskningsområde och som vi därför kan bygga vidare på presenteras nedan. Uppsatsens tidigare forskning syftar till att ge en bild av hur tiggeri har betraktats på 1990-talet samt 2010-talet i Sverige. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av denna.

Ulla Beijers (1999) FOU-rapport och Hans Swärds (2001) artikel hittade vi när vi läste in oss på området då det visade sig att flera artiklar, uppsatser och rapporter (exempelvis Magnusson 2002; Swärd 2015; SOU 2016:6) hänvisade till dessa. Erik Hanssons (2019) avhandling fann vi genom att söka på *Begg**, *Racis** och *Swed** på sökmotorn Supersök via Göteborgs universitetsbibliotek. Avgränsning gjordes till åren 2010-2021 vilket gav 2597 träffar. Genom att sortera dessa efter relevans kunde vi finna Hanssons avhandling som hamnade på plats 1. Karin Zelanos (2019) artikel fann vi via Supersök på Göteborgs universitetsbibliotek. Sökorden som vi använde var *Begg** och *Swed** vilket gav 44 668 träffar. Även här sorterades artiklarna efter relevans och Zelanos artikel hamnade på plats 3. Artikeln av Vanessa Barker (2017) hittade vi genom att söka på orden *begg** och *Sweden* i databasen ProQuest Social Sciences. Sökningen gav 60 träffar och Barkers artikel fanns på plats 14. Både Zelanos och Barkers artikel är peer reviewed.

3.1 Tiggeri i Sverige under 1990-talet

Vi har valt att använda oss av Beijers undersökning av tiggeriet i Stockholm år 1999, då den behandlar förståelsen av tiggeri och personer som tigger under denna tidsperiod. Beijers studie, som utgör en FoU-rapport, saknar en djupare analys och är snarare att betrakta som en slags kartläggning av tiggeriet i Stockholm. Utöver denna används en artikel av Swärd (2001) som beskriver hur tiggeri framställts och hanterats under 1990-talet. Vi hade föredragit att använda oss av forskning från ett universitet/högskola men har trots många sökningar inte funnit något. Eftersom vi betraktar diskurser som kontextbundna så ansåg vi det inte lämpligt att använda en studie som undersöker fenomenet utifrån ett annat land.

3.1.1 Myndighetspersoners syn på tiggeri

Beijer (1999), socionom och forskningsassistent vid Socialtjänstförvaltningen i Stockholm, genomförde år 1999 på uppdrag av Socialstyrelsen en studie av tiggeri i Stockholm. Beijer intervjuade åtta socialsekreterare vid Socialvårdsbyrån för bostadslösa, tio personer som tigger och två sektionschefer vid två stadsdelar i Stockholm. I studien gjordes också en uppskattning av antalet personer som tiggde i Stockholm år 1999. Vi fokuserar på den del av studien som berör socialsekreterarna och chefernas uppfattning om tiggeriet och de som tigger. Vi menar att de besitter en maktposition i förhållande till de som tigger och att deras uttalanden dels tillmäts en större tyngd, dels handlar om en grupp personer som de inte själva tillhör, vilket gör dem mer lika den empiri som vi använder i uppsatsen.

Studiens slutsats var att det fanns drygt hundra personer som tiggde i Stockholm. Cirka fyra femtedelar av dessa hade missbruksproblematik och knappt en femtedel hade allvarlig psykisk ohälsa. Endast tre av de 116 personer som Beijer (1999) identifierade som ”tiggare” hade en egen lägenhet, sex personer hade någon typ av boende, och resterande var helt bostadslösa. Socialsekreterarna som intervjuades menade att inkomsterna från tiggeriet framför allt gick till att bekosta missbruk och att gåvor därför bara permanentar missbruket. Socialsekreterarna uppgav att en del personer tigger trots att de har det gott ställt då tiggeriet betraktades som lönsamt. Insatserna från socialtjänsten beskrevs som omfattande men ändå sällan ha lett till någon förbättring. De som tigger beskrevs som ovilliga att ha kontakt med myndigheter eller sjukvård samt inkapabla att anpassa sig efter socialtjänstens krav, men socialsekreterarna menade också att besparingskrav inom stadsdelarna samt förändringar i psykiatri lett till att det blivit svårare att få behandling. De menade dock att för den som ville och kunde sluta missbruka så fanns det stora möjligheter till hjälp. Allmänhetens bild av att det är synd om de som tigger och att de inte får hjälp av socialtjänsten är därför felaktig menade socialsekreterarna (ibid., ss. 9, 39, 115-122, 128).

De två intervjuade sektionscheferna lyfte besparingar inom missbrukarvården, landstinget och stadsdelarna samt psykiatrireformen och omorganiseringar bland stadsdelarna som bidragande orsaker till tiggeriet men menar samtidigt att alla som ”verkliga” vill ha vård och behandling beviljas det. Det är de som är omotiverade och som måste sökas upp, som det inte finns tid och resurser till. Även sektionscheferna ansåg att man inte ska ge pengar till de som tigger då det gör att de kan fortsätta missbruka (Beijer 1999, ss. 123-127).

3.1.2 Hemlösa, uteliggare och tiggare uppmärksammas

Under 1990-talet upplevdes personer som tigger allt oftare som ett problem eller ett störningsmoment som behöver insatser från myndigheter. Flera storstäder i USA och Europa vidtog åtgärder för att få bukt med personer som sover utomhus och tigger (Svärd 2001). Det finns dock inget som tyder på att det skett en ökning av antalet personer som var hemlösa eller tiggde under 1990-talet (Harvey 1999; Hertting 2000 se Svärd 2001, s. 146).

Forskning visar att antalet hemlösa personer inte ökat i Sverige under 1990-talet. Forskningen vid denna tidpunkt visade att Sverige hade 1-2 hemlösa personer per 1000 invånare, vilket är ett mellanstort antal hemlösa i jämförelse med andra länder i Europa. Siffrorna är osäkra men utvecklingen är densamma i flera länder vilket tyder på att mätningen kan stämma. Enligt Socialstyrelsen hade det inte skett någon ökning i antalet hemlösa personer mellan år 1994 och 2000 men däremot var det fler personer som var "uteliggare" eller bodde på härbärgen. Frivilligorganisationer menade att de mest utsatta inte fick någon hjälp (Svärd 2001).

Young (1999 se Svärd 2001, s. 148-149) menar att västerländska samhällen delar in människor i grupper där personer som liknar den normativa gruppen inkluderas medan personer som avviker från samhällsnormen exkluderas. Enligt denna logik ses inte personer som avviker, det vill säga personer som tigger eller är hemlösa, som en grupp som är värda att satsa på. Svärd (2001, ss. 149, 150) menar att det skedde en förändring under 1990-talet då myndigheterna gick från att inkludera till att exkludera avvikande personer.

Efter diskussion om tiggeri, nolltolerans och kampanjer för att medborgarna ska skänka pengar till frivilligorganisationer istället för till enskilda individer ökade antalet tidningsartiklar om hemlöshet under 1990-talet. Försämringar i samhällsekonomin, brister i välfärden och att tiggeri har normaliserats bland personer som tigger är några bidragande faktorer till hemlösheten enligt tidningsartiklar. Debatten i massmedia fokuserade på den enskilde individen och dess problematik medan strukturella förklaringar såsom brister på bostadsmarknaden inte lyftes lika ofta i reportagen (Svärd 2001). Individerna beskrevs som bland annat "knarkarna, hororna, trashankarna [...], men också de som sägs tjäna grova pengar på att tigga eller sälja gatutidningar" (ibid., s. 151).

3.2 Tiggeri i Sverige under 2010-talet

Den tidigare forskning som valts ut för att belysa frågan om tiggeri under 2010-talet utgörs av Hanssons avhandling i kulturgeografi, Zelanos studie i samhällsvetenskap samt Barkers studie i sociologi. Vi har inte funnit någon publicerad forskning inom området från forskare i socialt arbete eller socialpolitik. Det är möjligt att det inte finns, men det kan också ha berott på brister i vår sökmetodik. Hanssons avhandling valdes då den utgör den första svenska samhällsvetenskapliga avhandlingen om tiggande EU-migranter (Koffmar, 2019). Artiklarna av Zelano och Barker valdes ut eftersom de analyserar resonemang kring tiggeri och utgår från ett svenskt perspektiv. Vi vill undersöka diskurser om "tiggare" och tiggeri och därför är studier som redovisar resonemang relevanta. Diskurser måste också, som vi redan nämnt, analyseras i sin kontext varför det var viktigt för oss att använda oss av studier som utgår från Sverige.

3.2.1 Samhällets reaktioner på tiggeri

Hanssons avhandling i kulturgeografi från 2019 "*Det känns fel*": *Om det svenska samhällets reaktioner på närvaron av tiggande EU-medborgare, 2014-2016* analyserar reaktionerna på de tiggande EU-medborgarna med hjälp av psykoanalys som samhällsteori. Hansson utgår från vad han kallar psykoanalytisk ideologikritik, där svar på avhandlingens frågor söks i psykiska såväl som historiska processer. Avhandlingens empiriska material är framförallt de 1329 mediala artiklar som gjorts till föremål för diskursanalys. Även om Hanssons teoretiska ram skiljer sig från vår har den här uppsatsen haft stor behållning av hans arbete. Några av Hanssons slutsatser av relevans för denna uppsats sammanfattas nedan.

Tiggeri anses varken vara arbete eller arbetslöshet. Tiggeriets arbetsamma karaktär visar att personen som tigger har förmåga att vara *aktiv*, varför hen inte betraktas som berättigat arbetslös. Arbetsplikten är universellt förgivettagen och omfattar alla. Det historiskt konstanta moraliska fördömandet av tiggeriet är äldre än kapitalismen själv och grundas i synen att den som tigger lever av andras arbete och att detta är orättfärdigt: personen som tigger bryter mot de regler (arbetsplikten) som alla ska följa. *Arbetsamhällets* diskurs medför att det inte är arbetets resultat som sådant som fyller de samhälleliga behoven utan det viktigaste är funktionen att arbete ger människor lön. Välstånd, rättigheter och värdighet uppstår och värnas enbart genom (löne)arbete. Denna diskurs har en hegemonisk position och enligt

logiken om ”arbete som frälsning” förstås problemet för personen som tigger inte vara brist på pengar utan brist på arbete. Lösningen på problemet är alltså att den som tigger istället arbetar, och det är irrelevant vad arbetet utgörs av, om det finns något samhälleligt behov av arbetets resultat och vad inkomsten för personen blir (Hansson 2019, ss. 678-681).

Eftersom arbete betraktas vara grunden för välfärdsstaten blir tiggeri oförenligt med bilden av Sverige. Även de oerhört undermåliga boendeförhållanden som EU-migranterna lever under anses oförenliga med Sverige-bilden. Den tiggande EU-migranten stör bilden av Sverige som ”moralisk supermakt” samtidigt som ett förbud mot tiggeri inte heller passar väl in i den bilden. Bilden av Sverige som antirasistiskt, solidariskt och jämlikt tillhandahåller ett narrativ som kan legitimera fördrivningspolitiken: angrepp på tiggeriet beskrivs som fattigdomsbekämpning, rivning av boplatser beskrivs som en åtgärd mot undermåliga boendeförhållanden och tiggeriförbud beskrivs som brottsbekämpning (Hansson 2019, ss. 684, 687-700).

Vidare skriver Hansson (2019, ss.701-703) att när en person som tigger betraktas tillhöra den egna samhällsgemenskapen individualiseras problemet till att handla om brister hos individen. När en person som tigger uppfattas tillhöra en annan grupp blir detta dock överflödigt för att fransäga sig ansvar då personen och gruppen istället kan fördrivas från platsen. I debatten som förts i Sverige kring tiggande EU-migranter har kulturaliserandet av tiggeriet och människorna som tigger varit betydande: det är den romska kulturen/etniciteten som varit i fokus. Ståndpunkten att tiggeriet är romernas enda sätt till försörjning såväl som ståndpunkten att romerna måste hjälpas ur sitt kulturellt betingade beteende att tigga förenas i samma sanning: att de som tigger gör det för att de är romer.

3.2.2 Individuella och statliga förhållningssätt till tiggeri

Zelano (2019) har undersökt svenskars förhållningssätt till tiggeriförbud genom en kvalitativ studie i vilken hon år 2016 intervjuade 26 personer. Zelano menar att det i en välfärdsstat finns en inbyggd motsättning mellan å ena sidan värderingar om jämlikhet och å andra sidan betoning på konformitet i beteende och skydd av ”insider-privilegier”. Marginalisering kan grundas i både rasifieringsprocesser och juridisk status såsom icke-medborgarskap: icke-medborgare inklusive etniska minoriteter kan enkelt definieras som ”outsiders” och ovärdiga.

Zelanos (2019) studie visade också att respondenter hänvisade både till att personerna som tigger är romer och icke-medborgare. Zelano analyserar sitt material med hjälp av begreppen *avvikande* (deviance) och *utsatthet* (vulnerability) och fann att människor sammanförde avvikande och utsatthet i sina resonemang både bland de respondenter som var för tiggeriförbud och bland de som var mot tiggeriförbud. Bland de som förespråkade tiggeriförbud var det vanligaste att hänvisa till att tiggeriet uppfattades som något avvikande som inte hör hemma i Sverige. Det var också vanligt att tiggeri betraktades med misstänksamhet och sammankopplades med kriminalitet och bedrägeri. Det förekom resonemang kring aktivitet och passivitet: dels att de som tigger förstods som passiva och därmed lata, dels att de förstods som aktiva på ett negativt sätt. Aktivitet och passivitet kopplades till avvikande snarare än utsatthet. Men det fanns också förespråkare av tiggeriförbud som hänvisade till utsatthet, där man ansåg att ett förbud skulle behövas för att skydda personerna som tigger mot förnedring och utnyttjande. Personerna som tigger kunde här förstås som offer. Detta resonemang placerar Zelano i ramen av Johnsen och Fitzpatrick (2010, se Zelano 2019) begrepp tvingande omsorg (coercive care). Zelano drog i sin studie slutsatsen att det förekom fyra typer av önskade politiska förhållningssätt till tiggeri: tvång, omsorg, tvingande omsorg samt icke-intervention.

Den tvingande omsorg som Zelano identifierat som ett av fyra förhållningssätt till tiggeri menar hon motsvarar Barkers (2017) begrepp välvilligt våld (benevolent violence), med skillnaden att Barkers begrepp beskriver förhållandet på statlig snarare än individuell nivå (Zelano 2019, s. 377). Barker (2017) skriver att den svenska välfärdsstaten visar en dubbelhet genom att motverka men inte förbjuda tiggeri. Regeringens politik har som mål att minska tiggeriet då det betraktas som ovärdigt. Motverkande av tiggeri sker bland annat genom uppmaningen att inte skänka pengar till de som tigger och att underlätta avhysning. Barker menar att staten försöker skydda de som tigger genom att ta bort deras försörjning och begränsa rörelsefriheten, möjligheterna till bosättning och självbestämmande. Välvilligt våld uppstår när staten genom tvång söker uppnå välmenande mål eller då den välmenande politiken tar sig våldsamma uttryck och detta menar Barker att den svenska statens politik gentemot tiggande romer är ett exempel på. I studien analyseras den politiska debatten och politiska dokument för att synliggöra resonemang och rättfärdiganden för reformer i frågan med fokus på år 2015. Barker (2017, s. 134) menar att det i Sverige finns en "kulturell intolerans" mot ojämlikhet och ovärdighet. Utöver denna grund till det välvilliga våldet beskrivs välfärdsstaten skydda sig själv och sina medborgares privilegier genom det välvilliga

våldet, vilket samtidigt resulterar i att personerna som tigger “skyddas” från sitt eget levebröd.

3.3 Sammanfattning

Swärd (2001) menar att tiggeri sågs som ett växande problem under 1990-talet och att flera länder försökte åtgärda tiggeriet genom bland annat kampanjer. Socialsekreterarna och sektionscheferna i Beijers (1999) undersökning lyfte fram både strukturella och individuella orsaker till tiggeriet på 1990-talet. Ekonomiska nedskärningar i det offentliga ansågs ha bidragit, men den som ville ta emot hjälp ansågs fortfarande få det. Swärd (2001) menar dock att detta går emot frivilligorganisationernas uppfattning av att personer som tigger inte får den hjälp de behöver. Uppfattningen att missbruk kunde upprätthållas med hjälp av tiggandet var dominerande och att pengagåvor till personer som tigger därmed hindrade dem att komma ur sitt missbruk.

Hansson (2019), Zelano (2019) och Barker (2017) visar alla på hur tiggeriet anses vara oförenligt med Sverige-bilden och hur även repressiva åtgärder mot tiggandet och personerna som tigger legitimeras med argument om omsorg. Den kulturalisering av tiggandet som Hansson beskriver framträder i Zelanos studie, där hänvisningar till att de som tigger är romer var vanligt förekommande. I Barkers artikel likställs tiggande personer med romer utan att detta alls problematiseras. Barker problematiserar inte heller framställningarna av Sverige och svenskarna eller det offentligas utsagor om att de personer som tigger skyddas och hjälps medelst repression. Vi menar att Barker okritiskt reproducerar diskurser om Sverige som ett jämlikt och antirasistiskt land även när repressiv politik förs och detta riskerar att legitimera förtryck. Studien är ändå värdefull för vår uppsats då den lyfter fram centrala uppfattningar och funktioner i den svenska politiken om tiggeri och de personer som tigger. Både Hansson och Zelano demonstrerar vidare att den genom historien kontinuerliga upptagenheten kring den tiggande personens *aktivitet* och *passivitet* fortlever i den svenska debatten om tiggeri under 2010-talet.

4. Teorier och centrala begrepp

Under denna rubrik redogörs för de två teorier - *socialkonstruktionism* och teori om *diskurs* - och de tre centrala begrepp: *rasifiering* samt *värdiga fattiga* och *ovärdiga fattiga* som används i uppsatsen. Kapitlet inleds med en beskrivning av socialkonstruktionism eftersom vi förstår socialkonstruktionism som en grund till, och en förutsättning för, de andra teorierna och begreppen. Diskurs, rasifiering och värdiga/ovärdiga fattiga bygger på ett socialkonstruktionistiskt grundantagande om att människan skapar sin verklighet. Utan socialkonstruktionismen som bärande teori blir diskurs, rasifiering och värdiga/ovärdiga fattiga ogrundade och lösryckta men genom socialkonstruktionismen som grund länkas de alla samman.

I denna uppsats är vi intresserade av att undersöka hur tiggeri och "tiggare" tillskrivs mening. Antagandet är att tiggeri och "tiggare" är fenomen som kan förstås på olika sätt i olika tider och kontexter. Detta gör att den socialkonstruktionistiska grunden framstår som den mest lämpade för vår undersökning, medan en teori om diskurs hjälper oss att förstå hur konstruktionerna av dessa fenomen går till. Begreppen rasifiering och värdiga respektive ovärdiga fattiga beskriver sedan mer specifikt hur tiggeri och "tiggare" konstrueras och görs till meningsfulla begrepp i den mediala debatten och opinionsbildningen. Kapitlet kan således med fördel ses som en trätt, där socialkonstruktionism ses som den bredaste och mest fundamentala teorin, men vars bredd gör den till ett trubbigt verktyg i analysen varför det också krävs en teori om diskurs. Därefter krävs ytterligare avsmalning för att anpassa till ämnet för uppsatsen vilket görs med hjälp av begreppen rasifiering och värdiga/ovärdiga fattiga. Dessa begrepp är valda för att de framstår som särskilt betydelsefulla för att förstå diskurser inom området. Indelningen i värdiga/ovärdiga fattiga förefaller vara en historisk konstant i relation till personer som tigger (Erskine & McIntosh 1999; Hansson 2019) medan rasifieringsprocesserna kan antas skilja sig åt mellan 1990-talet och 2010-talet. Som vi redan redogjort för i avsnitt 3.2.1 så har Hansson (2019) visat att det genomgående sker hänvisningar till romsk etnicitet i den svenska samtida debatten om tiggeri och de människor som tigger.

4.1 Socialkonstruktionism

Sedan 1990-talet har det uppkommit ett antal nya angreppssätt för att studera människor som sociala varelser. Metoder och teorier som används är bland annat kritisk psykologi, diskurspsykologi och diskursanalys, som alla innefattar den teoretiska inriktningen socialkonstruktionism (Burr 2015, s. 1). I denna uppsats kommer vi utgå från Vivien Burrs (2015, s. 3) definition av socialkonstruktionism som menar att det finns fyra viktiga premisser som karakteriserar socialkonstruktionismen.

Den första är *kritisk inställning till självklar kunskap*, som bygger på att vi har en kritisk inställning till våra observationer och kunskaper om världen men också om oss själva. De kategorier som beskriver världen behöver inte vara sanna eller de rätta att förstå världen utifrån. Till exempel kan kön uppfattas och förklaras olika beroende på vilka normer som beskriver maskulinitet och femininitet i en viss kultur. Detta är något som vi har skapat och att vi lika gärna skulle kunna kategorisera människor utifrån andra egenskaper som exempelvis längd (Burr 2015, s. 3).

Den andra premisen är *historisk och kulturell specificitet*, vilket innebär att kunskap är präglad av kultur och historia och att uppfattningar och representationer av världen är kontingenta, det vill säga att de kunde ha varit annorlunda. Vårt sätt att förstå världen behöver nödvändigtvis inte vara det rätta eller bättre än något annat sätt. Socialkonstruktionister menar att detta synsätt har lett till att kulturer och nationer har koloniserat kulturer som avviker från de egna (Burr 2015, ss. 3-4).

Den tredje premisen *samband mellan kunskap och sociala processer* innebär att det är genom sociala processer som kunskap skapas och vidmakthålls. Sociala interaktioner av olika slag, särskilt språk, är viktiga för sociala konstruktioner (Burr 2015, ss. 4-5).

Slutligen utgörs den fjärde premisen enligt Burr (2015, s. 5) av *samband mellan kunskap och social handling*, vilket beskriver att olika sociala världsbilder medför olika sociala handlingar och att konstruktionen av kunskap således får konkreta sociala konsekvenser. De konstruktioner som finns i världen upprätthåller och utesluter olika sociala handlingar. Det är dock viktigt att inte glömma att konstruktioner är bundna till maktförhållanden som finns i världen och att det är dessa som legitimerar hur vissa grupper av människor agerar och behandlas av andra.

4.2 Diskurs och diskursordning

Att analysera och identifiera diskurser är förekommande inom humaniora och samhällsvetenskap. Inom samhällsvetenskapen är oftast diskursanalys påverkad av Foucault. Diskursanalys i den foucaultska traditionen innebär dock sällan detaljerad analys av texter, något som Fairclough däremot utgår från (Fairclough 2003, ss. 2, 215). Därför har vi i den här uppsatsen valt att använda diskursbegreppet i enlighet med Norman Fairclough då han utgår från en mer detaljerad analys av texterna.

Fairclough (2003, s. 124) menar att diskurser är sätt att representera aspekter av världen på, den materiella, mentala såväl som den sociala världen. Eftersom olika aspekter av världen kan representeras på olika sätt så finns det inte en diskurs, utan flera. Dessa olika diskurser står för olika perspektiv på världen. Diskurserna relaterar till varandra på olika sätt och människor använder sig av diskurserna för att relatera till varandra.

Faircloughs metod för diskursanalys är en variant av kritisk diskursanalys, grundad i antagandet att språket är en oreducerbar del av socialt liv men att allt inte är diskurs - språket samspelar med andra sociala element. Fairclough menar att förståelse för diskursens sociala effekter endast kan nås genom närstudier av vad som händer när människor talar och skriver. I kritisk diskursanalys analyseras språket i specifika texter lingvistiskt, men kopplas också till mer abstrakta strukturer av språkanvändning, i vad Fairclough kallar *diskursordning*. Diskursordning är en ordning av relationerna mellan olika sätt att tillskriva mening. I en diskursordning kan det finnas vissa diskurser som är mer dominanta, medan andra är marginella, oppositionella eller alternativa. Hegemoni innebär framgång i att fastställa vissa partikulariteter som universella i syfte att uppnå eller upprätthålla dominans. En hegemonisk position kan uppnås av en dominant diskurs, men det förekommer alltid, mer eller mindre, en kamp om hegemonin (Fairclough 2003, ss. 2-3, 41, 58, 206-207, 214-215).

Det råder ingen konsensus om hur tiggeri ska förstås i den svenska mediala debatten och opinionsbildningen, vilket förutsätter att det finns flera diskurser inom samma terräng - en diskursordning. Eftersom Faircloughs teori tillhandahåller ett sådant begrepp, framstår den som lämplig för vår analys. Vidare är Faircloughs teori i linje med den kritiska diskursanalysens avsikt att påvisa ojämlika maktförhållanden i kommunikation och samhälle i syfte att bidra till en förändring mot mer jämlika maktförhållanden (se Fairclough 2003, s. 17; Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 69). Detta vill vi också bidra till med denna uppsats.

Fairclough (2003, ss. 8-9) menar att den nuvarande samhällsvetenskapen i stor utsträckning har påverkats av socialkonstruktionismen som innebär att världen, så som vi uppfattar den, är socialt konstruerad. Många teorier inom socialkonstruktionismen betonar hur språk och diskurser konstruerar den sociala världen, men Fairclough menar att när världen väl är konstruerad på ett visst sätt är den en realitet som påverkar och begränsar den fortsatta diskursiva konstruktionen. Den sociala världen kan tolkas genom att representera eller föreställa oss den på specifika sätt, men om våra föreställningar och tolkningar kan förändra den sociala världens konstruktion beror på olika kontextuella faktorer. Att använda socialkonstruktivismen i sin mest extrema form är inte tillämpligt för att förstå hur den sociala verkligheten förändras. För vår del innebär detta att vi kan kombinera socialkonstruktionismens antaganden med Faircloughs diskursbegrepp förutsatt att vi betraktar diskurser inte enbart som *konstituerande* utan också *konstituerade* av den sociala verkligheten. Ett exempel är att "ras" är en social konstruktion men att samhällets rasifiering, exempelvis hierarkier baserade på "ras", också påverkar hur människor tänker och talar om "ras". Detta ska vi fördjupa i nästa avsnitt.

4.3 Rasifiering

En anti-essentiell förståelse av "ras" och rasism som fokuserar sociala praktiker och tillskrivningar hör hemma i en övergripande socialkonstruktivistisk ram. "Ras" är i sig en social konstruktion. Denna sociala konstruktion frambringar konkreta materiella verkningar eftersom "ras" används som en markör som vägleder tillgång till och fördelning av resurser. (Molina 2005). "Ras" är här satt i citationstecken eftersom användningen av begreppet kan misstolkas som att "raser" existerar, men i den här uppsatsen ska det förstås som en social konstruktion, en föreställning, som har format en viss social ordning (för en längre diskussion om användningen av rasbegreppet, se Molina 1997, ss. 24-27).

I denna uppsats används Molinas (1997, s. 53) översättning av engelskans racialization till rasifiering. Begreppets grammatiska form betonar att det handlar om någonting *som görs*, att det rör sig om sociala praktiker inom en samhällsordning. Eftersom rasifiering ofta sker på sätt som uppfattas som naturliga måste rasifiering analyseras diskursivt (Molina 2005, ss. 96, 98). Vi använder Miles och Browns (2003, s. 100) definition av rasifiering som en process där social betydelse fästs vid särskilda biologiska mänskliga drag (vanligen ansiktsdrag), och på

denna grund betecknas människor som har dessa kännetecken som ett avgränsat kollektiv. Definitionen är lämplig eftersom den betonar rasifiering som en *process*, någonting som *görs*. Det är därför angeläget att undersöka *hur* det görs, vilket vi ämnar göra med hjälp av diskursanalys. Definitionen ovan menar vi saknar en aspekt då den inte inbegriper hierarkiseringen som följer på att människor delas upp i kollektiv grundade på utseende. Det finns dock såvitt vi kan se ingenting i definitionen som motsäger förståelsen att de kollektiv som skapas av rasifieringsprocesser också ordnas hierarkiskt. Molina (2005, s. 97) skriver att det finns två förståelseformer för rasifiering: dels att samhället rasifieras genom uppdelning och hierarkisk organisering, dels att människor rasifieras. I likhet med Molina ser vi ingen motsättning mellan dessa två förståelser och vi kommer att använda begreppet på båda sätt.

4.4 Värdiga och ovärdiga fattiga

Begreppen *värdiga* och *ovärdiga* har genom fattigdomens historia använts för att beskriva fattiga. De ovärdiga framställs ta emot understöd utan att känna skam och utan att vilja ta sig ur sin fattigdom. De är på så vis falska fattiga som karakteriseras av lättja och slarvighet. I motsats till dessa skildras de värdiga fattiga som personer utan egen förskyllan för sin fattigdom, exempelvis föräldralösa barn, änkor eller sjuka (Svärd 2012, ss. 38-39). Forskning som går bortom omnämmandet av "värdiga" och "ovärdiga" fattiga och levererar exakta kriterier för värdighet är bristfällig (van Oorschot 2000). I sin genomgång av forskningsläget lyfter van Oorschot (2000) tre ansatser till utkristallisering av vad värdigheten utgörs av. Det första är de Swaans (1988) indelning i tre dimensioner av värdighet: oförmåga, närhet och foglighet. Det andra är Cooks (1979 se van Oorschot 2000) studie av amerikaners inställning till understöd, i vilken fyra värdighetskriterier togs fram: grad av behov, lokus för ansvar, tacksamhet och angenämhet. Den tredje studien som van Oorschot berör i sin genomgång är också den en studie av amerikaners attityder till värdighet, i vilken Will (1993) visar att det mest framträdande kriteriet på värdighet ansågs vara i vilken mån de fattigas problem är bortom deras egen kontroll. Baserat på denna genomgång av tidigare forskning utarbetar van Oorschot själv en uppställning av fem kriterier för värdighet, dessa utgörs av: kontroll, behov, identitet, attityd och ömsesidighet.

De olika forskarnas kriterier förefaller ha mycket gemensamt. Exempelvis kan foglighet, tacksamhet och attityd anses besläktade, liksom oförmåga, lokus för ansvar och kontroll. I

denna uppsats används de Swaans (1988, s. 1) tre dimensioner av värdighet, eftersom de grundar sig i studiet av utvecklingen i såväl USA som Europa och dessutom sträcker sig över tid. de Swaans tre dimensioner av värdighet är alltså oförmåga, närhet och foglighet. Oförmåga handlar om att personen inte är kapabel att försörja sig genom egna ansträngningar. Detta kriterium berör människans behov, medan de andra två kriterierna berör berättigande. Kriteriet oförmåga måste därför vara uppfyllt, men det är inte i sig själv tillräckligt. Personen måste även uppfylla kriteriet närhet, vilket kan avse både släktskap och bostadsort, samt kriteriet foglighet. Foglighet beskriver hur passivt eller aktivt de fattiga försöker få ta del av det överflöd de är utestängda från. I den ena extremen finns de mest passiva och fogliga fattiga som inte ens ber om allmosor, i den andra extremen finns de mest aktiva och rebelliska som inte bara ber om allmosor utan *kräver* det, och som exempelvis terroriserar, hotar och stjälar (ibid., ss. 15-21).

Även de Swaans kriterier på värdighet går enligt vår mening att friktionsfritt placera i en övergripande socialkonstruktivistisk ram, eftersom kriterierna visar hur konstruktionen av den värdiga respektive ovärdiga fattiga går till. Efter denna redogörelse för uppsatsens teoretiska ram bestående av socialkonstruktionism, diskurs, rasifiering samt värdiga och ovärdiga fattiga kommer nu vår förståelse av diskurs att utvecklas vidare genom en beskrivning av diskursanalys i uppsatsens metodavsnitt.

5. Metod och metodologiska överväganden

I detta kapitel presenteras metodval och val av analysmetod (Faircloughs kritiska diskursanalys) med tillhörande valda analytiska begrepp. Därefter beskriver vi urval, studiens tillförlitlighet och etiska överväganden. Till sist beskriver vi arbetsfördelningen.

5.1 Metodval

Vår uppsats bygger på kvalitativ metod. Kvalitativ metod har en *tolkningsinriktad kunskapsteoretisk ståndpunkt* vilket innebär att förståelse av den sociala verkligheten baseras på de tolkningar människor gör, och en *konstruktionistisk ontologisk ståndpunkt* där företeelser inte kan förstås separat från de som är inbegripna i konstruktionen av dem (Bryman 2018, s. 455). Då vi i denna uppsats är intresserade av hur språket konstruerar tiggeri och de som tigger ser vi den kvalitativa metoden som given. Vår valda analysmetod, diskursanalys, beskrivs av Bryman (2018, s. 457) som en av de viktigaste kvalitativa metoderna.

Diskursanalys är en metod som inte går att använda inom alla teoretiska ramar. Diskursanalys är inte bara en analys, utan den hör samman med en viss teoretisk och metodologisk grund. Det är dock möjligt att kombinera analysen även med andra perspektiv så länge de ingår i en sammanhängande teoretisk ram. Diskursanalytikern ska granska det som sagts och skrivits för att få fram mönster i utsagorna och undersöka vilka konsekvenser som olika diskurser får. Man vill klarlägga vad som ses som självklart och naturligt, vilket gör att man måste försöka ställa sig främmande inför empirin. Att distansera sig från diskurser som man själv är nära är svårt, men går att göra exempelvis genom historiska jämförelser eller jämförelser med andra kulturer (Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 10, 28, 44). Historiska jämförelser gör att man kan få syn på variationer av det som idag betraktas som självklart (Börjesson & Palmblad 2007, s. 11). Vårt val av två tidsperioder kan därmed vara lämpligt för att undersöka det förgivettagna i fråga om tiggeri och de personer som tigger.

5.1.1 Val av analysmetod: Faircloughs kritiska diskursanalys

Det *kritiska* i kritisk diskursanalys utgörs av dess intresse i att undersöka de diskursiva praktikernas funktion i reproduktionen av ojämlika maktrelationer. Inom kritisk diskursanalys utgår man från Foucaults maktförståelse, där makt ses som en produktiv kraft, men man är också intresserad av att undersöka de dominansmönster genom vilka en social grupp underställs en annan. Syftet med en kritisk diskursanalys är att bidra till förändring av ojämlika maktrelationer (Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 24, 69).

I denna uppsats används Norman Faircloughs kritiska diskursanalys. Fairclough har utvecklat en tredimensionell modell som kan användas i forskning om kommunikation och samhälle (se figur 3.1 i Winther Jørgensen & Phillips 2000, s.74). De tre dimensionerna är text, diskursiv praktik och social praktik och alla tre ska användas i diskursanalys inom det utvalda området. *Analysen av text* innebär fokus på textens egenskaper, det vill säga drag hos texten såsom ordval och grammatik. *Analysen av diskursiv praktik* innebär fokus på hur texten bygger på existerande diskurser och genrer och tolkas av läsaren med hjälp av dessa (Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 74-75). En genre kan exempelvis vara intervju eller nyhetsrapportering (Fairclough 2003, s. 17). *Analysen av social praktik* fokuserar hur den diskursiva praktiken reproducerar eller förändrar diskursordningen och vad det får för konsekvenser för den sociala praktiken. På denna nivå behöver diskursanalysen kompletteras med andra teorier (Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 74-75). De teorier vi valt har presenterats i kapitel 4.

Vår analys innehåller alla tre dimensioner men vi har gjort justeringar av dimensionen diskursiv praktik på så sätt att vi inte analyserar genrer och inte analyserar hur läsare tolkar texterna. Eftersom alla våra texter är politiska ledare, det vill säga samma genre, har vi valt att utesluta analys av genrer i uppsatsen. Vi har inte heller undersökt hur läsaren tolkar texterna, då detta skulle kräva en mycket mer omfattande uppsats. Att undersöka hur mottagare tolkar text är heller inte särskilt vanligt att inkludera i diskursanalys (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 86).

Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 66) menar att Faircloughs kritiska diskursanalys är den mest utvecklade teorin och metoden inom kritisk diskursanalys. En kritik som dock riktats mot Faircloughs kritiska diskursanalys är att gränserna för analys av diskurs och analys av andra sociala praktiker inte tydliggörs. Det ges inte heller någon vägledning i vilka

teorier som kan användas för att analysera icke-diskursiva sociala praktiker. Ytterligare en kritik har riktats mot Faircloughs användning av begreppet ideologi. Fairclough definierar ideologi som representationer av aspekter av världen vilka bidrar till etablerandet och upprätthållandet av maktrelationer, dominans och exploatering. Detta innebär att diskurser betraktas vara mer eller mindre ideologiska. Kritiken utgörs då av ett ifrågasättande av om det finns diskursiva uttryck som inte påverkar samhällets makt- eller dominansrelationer (Fairclough 2003, s. 218; Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 79, 93). I uppsatsen har vi hanterat dessa brister genom att vi för det första försökt välja ut teorier som går att passa in i samma socialkonstruktivistiska grundantagande som vi uppfattat att den kritiska diskursanalysen utgår från, och på så sätt skapat en teoretisk ram som inte innehåller besvärande motsättningar. För det andra har vi studerat diskurser om, enligt vår tolkning, en av de mest maktlösa grupperna i samhället. Vi har därför utgått från att diskurser om denna grupp måste påverka makt- och dominansrelationer och vi har följaktligen inte gjort någon åtskillnad mellan ideologiska och icke-ideologiska diskurser.

En nackdel med Faircloughs metod är att man bara kan analysera ett fåtal texter eftersom det krävs en så detaljerad läsning. En enskild studie kan bara analysera en ganska begränsad mängd diskursiva uttryck och för att kunna dra några meningsfulla slutsatser om dem, till exempel om de reproducerar en diskurs, måste man sätta dem i någon slags kontext (Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 133, 140). Genom att läsa in oss på området har vi kunnat använda tidigare forskning som en kontext som vår analys förhåller sig till.

5.1.2 Analytiska begrepp

När vi analyserade ledartexterna började vi med att läsa alla ledartexter för att sedan kunna göra en mer noggrann läsning där vi markerade ut teman. Nedan förklaras de analytiska begrepp som använts för att analysera ledartexterna. Dessa begrepp är hämtade från Fairclough och med hjälp av dessa analyseras dimensionen *text* och *diskursiv praktik* i den beskrivna modellen i föregående avsnitt. Då Fairclough redogör för en stor mängd analysbegrepp är det i en konkret diskursanalys nödvändigt att välja bland dessa (Boréus & Seiler Brylla 2018, s. 313). Motivering för våra val finns nedan vid varje begrepp.

Intertextualitet innebär att texter baseras på, införlivar och för en dialog med andra texter. Intertextualitet beskriver relationen mellan en enskild text och de andra texter som är utanför

den men samtidigt på olika sätt är införlivade i den (Fairclough 2003, ss. 17, 39).

Intertextualitetsbegreppet valdes ut eftersom det sätter ljuset på den kedja av texter som varje text är en del av, varför man genom att studera en text kan få syn på fler texter och därmed sammanhang och mönster.

Antaganden är det som texten behandlar som förgivettaget och inte behöver skriva ut. Det som skrivs i en text är alltid skrivet mot en bakgrund av det som *inte* skrivs, det vill säga det som tas för givet. Antaganden bygger på så vis på olika texter precis som intertextualitetsbegreppet. Skillnaden mellan antaganden och intertextualitet är att antaganden inte hänförs till någon specifik text utan är mer allmänna till sin karaktär. Antaganden är viktiga att analysera eftersom möjligheten att upprätthålla dominans och maktrelationer inkluderar förmågan att forma det som tas för givet. Olika diskurser gör olika antaganden om bland annat vad som existerar, vad som är möjligt, vad som är nödvändigt och vad som är önskvärt (Fairclough 2003, ss. 40, 55, 58). Fairclough (2003, s. 55) skiljer på olika typer av antaganden, exempelvis antaganden om vad som existerar och antaganden om vad som är gott och önskvärt. I uppsatsen använder vi samlingsbegreppet antaganden för alla typer av antaganden. Detta analysbegrepp valdes eftersom vi ansåg det vara ett utmärkt redskap för att upptäcka det som anses naturligt och självklart.

Hegemoni innebär framgång i att bestämma vissa partikulariteter som universella i syfte att uppnå eller upprätthålla dominans (Fairclough 2003, ss. 41, 58). Diskurser tävlar om att bestämma innebörden av olika ord, och hegemoni har uppnåtts då en viss innebörd betraktas som fastställd. Hegemoni är på så sätt en förhandling om betydelsekonsensus. Hegemonin är dock aldrig total eftersom till och med konsensus om en betydelse bara är en gradfråga. Hegemonin är aldrig helt fullbordad (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 80). Hegemoni är liksom antaganden ett värdefullt begrepp för att se vad som förefaller vara (nästan) stabila diskursiva konstruktioner, exempelvis betydelser som det inte råder någon strid om.

Modalitet beskriver skribentens grad av instämmande i ett påstående. Exempelvis uttrycker orden "säkert", "troligen" och "möjligen" olika modalitet. En typ av modalitet är *sanning*, det vill säga att ett påstående formuleras som sant (Fairclough 2003, s. 165; Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 87-88). Modalitet är ett begrepp som hjälper oss analysera diskurserna eftersom skillnader i modalitet kan spegla hur etablerade olika diskurser är.

Transitivitet lägger vikt vid hur subjekt och objekt förbinds med en viss händelse. Fokus ligger på att lyfta vilka ideologiska konsekvenser olika framställningar kan få (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 87). I meningen “Flera EU-migranter avhystes under gårdagen” används en passiv form där agenten utelämnas. Agenten får inget ansvar i den passiva formen då vikt läggs på effekterna av en händelse. Händelsen framstår som något som bara skett utan någon agent. En sådan formulering kallas för nominalisering (Fairclough 2003, ss. 143-144). Att analysera transitivitet är viktigt för vår uppsats eftersom förtryckande maktutövning underlättas när ansvaret för den blir oklart.

Representationer av sociala aktörer

Passivisering och *aktivering* av sociala aktörer: Sociala aktörer avser deltagare i sociala processer. Aktivering framhäver aktörens egen agens, hen kan få saker att hända, påverka andra etc. Passivisering framhåller å andra sidan aktören som föremål för andras agerande eller för olika händelser och processer. *Opersonlig representation* av sociala aktörer genom benämningar som exempelvis “arbetskraften” kan verka avhumaniserande. Den tydligaste motsatsen till opersonlig representation är *namngivning av individer* (Fairclough 2003, ss. 150, 222). Dessa analytiska begrepp är utvalda för att de på ett bra sätt passar ihop med våra teoretiska begrepp värdiga och ovärdiga fattiga, där passivitet och aktivitet är viktiga beståndsdelar. De är också valda för att vi med hjälp av tidigare litteratur gjort ett antagande att det kan förekomma avhumanisering i relation till personer som tigger.

5.2 Urval och urvalskriterier

Bryman (2018, s. 32) menar att det inte är rimligt att en forskare analyserar allt material som täcker ett visst område. Forskaren är begränsad och måste göra urval beroende på vad som är relevant för studien. Vi använder oss av målstyrt urval, vilket innebär att analysenheter väljs ut på ett strategiskt sätt för att vara relevanta för forskningsfrågorna. Målstyrt urval är en grundprincip inom kvalitativ forskning och innebär ofta att valet av enheter baseras på heterogenitet, det vill säga att forskaren eftersträvar en variation i materialet i fråga om betydelsefulla egenskaper (Bryman 2018, ss. 496, 511). I denna uppsats har en sådan betydelsefull egenskap varit dagstidningarnas olika politiska inriktningar. DN är oberoende liberal, SvD obunden moderat och Aftonbladet oberoende socialdemokratisk (Dagens Nyheter 2008; Aftonbladet 2020; Svenska Dagbladet 2021). Att politisk inriktning bedömdes som viktigt beror på att politiska strävanden delvis handlar om att få de egna

representationerna av världen etablerade som sanna, med andra ord en diskursiv kamp om hegemoni (se Fairclough 2003, s. 45; Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 56).

Dagstidningarna som valts ut har stor räckvidd¹ (Kantar Sifo 2020) vilket innebär att deras ledartexter potentiellt läses av många personer. van Dijk (2005) menar att det är viktigt att analysera diskurser som reproduceras av eliter, exempelvis journalister och politiker, då deras uttalanden kan leda till större konsekvenser.

Efter att vi hade sonderat kunskapsläget fick vi uppfattningen om två perioder där debatt om tiggeri i svenska tidningar skulle ha varit framträdande. Dessa perioder var slutet av 1990-talet och 2010-talet (se Hansson 2019; Magnusson 2002; Swärd 2015). Vi utgick från att den mediala debatten och opinionsbildningen på 1990-talet kunde ha börjat år 1997, då Beijer (1999, s. 13) skriver att vissa bedömare uppskattat att det skedde en stor ökning av personer som tiggde år 1997. Från år 1997 hittade vi dock inga politiska ledare i våra tre valda dagstidningar. Vi reviderade därför perioden och lät den börja år 1998 och omfatta åren 1998, 1999 och 2000, vilket gav oss tillräckligt med underlag för analysen.

Enligt betänkandet från nationella samordnaren för utsatta EU-medborgare ökade antalet utsatta EU-medborgare i Sverige från år 2012 och ökade kraftigt fram till år 2015 varefter det stannade av (SOU 2016:6, s. 7). Under 2013 publicerades både en debattartikel och en serie nyhetsartiklar som hade stort inflytande på "tiggeridebatten" (Barker 2017, s. 128; Hansson 2019, ss. 28-29). Hansson (2019, s. 50) beskriver 2015 som "ett synnerligen händelserikt och avgörande år när det kommer till den s.k. 'tiggeridebatten', liksom politikens utformning". Vi antog därför att det skulle ha förts en debatt om tiggeri på ledarsidor vid denna period och valde ut åren 2013, 2014 och 2015.

Vi har använt oss av databasen Svenska dagstidningar från Kungliga Biblioteket, och utgått från sökordet "tigg*" för att finna relevant material. Sökningen resulterade i 58 ledartexter publicerade under åren 2013-2015. Från det underlaget gjorde vi ett kriteriestyrt urval (se Bryman 2018, s. 497) utifrån kriteriet att det huvudsakliga ämnet i texten var tiggeri eller personer som tigger. 42 ledartexter valdes ut, se tabell 1. Antalet ledartexter med relevans för vår studie åren 1998-2000 landade efter det kriteriestyrda urvalet på 15 stycken för alla tre

¹ Enligt Orvesto Näringsliv 2020 Räckviddsrapport hade Aftonbladet 289 000 läsare, Dagens Nyheter 352 000 läsare och Svenska Dagbladet 197 000 läsare under våren 2020 (Kantar Sifo 2020)

tidningar, se tabell 2. Materialet på totalt 57 ledartexter, se bilaga 1, ansågs tillräckligt för att kunna utföra en diskursanalys på kandidatuppsatsnivå. Det var viktigt att inte välja för många texter eftersom vi då inte skulle ha tid att göra den noggranna textanalys som krävs av Faircloughs angreppssätt.

Tabell 1. Fördelning av ledartexter under perioderna 1998-2000 samt 2013-2015

Dagstidning	Totalt antal ledartexter perioderna 1998-2000 samt 2013-2015
Aftonbladet	14
Dagens Nyheter	23
Svenska Dagbladet	20

Tabell 2. Totalt antal ledartexter per tidsperiod

Tidsperiod	Totalt antal ledartexter per tidsperioderna
1998-2000	15
2013-2015	42

En nackdel med ett målstyrt urval är att det inte går att generalisera till en population (Bryman 2018, s. 496). Vi har dock inte haft för avsikt att generalisera och gör inte anspråk på att beskriva diskurser utanför valda dagstidningars ledartexter. Det är också viktigt att belysa att vårt val av sökord “tigg*” kan ha resulterat i att annat relevant material inte kom med i materialinhämtningen. Detta är en aktiv begränsning som vi valde att göra vid första sökningen för att hinna gå genom allt material inom vår tidsram.

5.3 Tillförlitlighet

I detta avsnitt diskuterar vi studiens kvalitet med hjälp av kvalitetsbegrepp som anpassats efter kvalitativ forskning. De övergripande kriterierna är tillförlitlighet och äkthet.

Tillförlitlighet handlar om forskningens trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjligheten att styrka och konfirmera. Trovärdighet innebär både att forskningen utförs enligt de regler som finns och att personerna som studerats får bekräfta att forskaren uppfattat rätt, ofta genom så kallad respondentvalidering (Bryman 2018, s. 467). I uppsatsen har vi använt den metodik som hör till Faircloughs kritiska diskursanalys och redovisat de avsteg vi gjort från denna. Vi har däremot inte gjort någon respondentvalidering då vi inte undersökt

människor. Det är dessutom inte säkert att ledarskribenterna skulle hålla med om den analys vi gjort av deras texter, detta då diskurser ofta reproduceras omedvetet och oavsiktligt (se van Dijk 1993, s. 262).

För att säkerställa överförbarhet har vi eftersträvat att göra fylliga beskrivningar där detaljer lyfts fram. Detta gör att forskare som bedriver senare forskning har möjlighet att bedöma resultatens överförbarhet på deras forskning. Pålitlighet innebär att det ska finnas en fullständig redogörelse för forskningsprocessen och att forskarkollegor därigenom ska kunna granska kvaliteten innan forskningen publiceras (Bryman 2018, s. 468). Vi har redogjort för processen och hur vi kommit fram till våra resultat. Vi har utformat undersökningen i samråd med vår handledare och uppsatsen har seminariebehandlats och granskats av en opponent.

Möjlighet att styrka och konfirmera innebär att forskaren inte medvetet låtit sig påverkas av personliga värderingar eller teoretisk inriktning (Bryman 2018, s. 470). Vi ser det dock som omöjligt och icke-önskvärt att värderingar eller den teoretiska inriktningen inte påverkar utförande och slutsatser av en sådan undersökning som vi gjort. Van Dijk (1993, ss. 252-253) skriver att den kritiska diskursanalysen är politisk och normativ och att den som utför kritisk diskursanalys bör ta sociopolitisk ställning genom solidaritet med de som behöver det mest. I uppsatsen har vi varit tydliga med att vi fokuserar på de diskurser som bidrar till ojämlika maktförhållanden och att det bakomliggande syftet är att påvisa och ifrågasätta dessa. Genom att vara transparenta med metodiken anser vi ändå att vår studie är möjlig att styrka och konfirmera: en annan person som använder samma metod och teori tror vi skulle komma till liknande slutsatser som vi. Vår förförståelse har dock påverkat de val som gjorts under uppsatsens gång. Enligt Thurén (2019, s. 113-114) har alla forskare en förförståelse som präglas av tidigare erfarenheter, dock är den förförståelsen nödvändig för att förstå ett fenomen. Äkthetskriterierna handlar om de personer som medverkat i forskningen (Bryman 2018, s. 470). Då vår studie inte har studerat människor utan texter är dessa kriterier inte applicerbara.

5.4 Etiska överväganden

Forskareetik handlar om att forskaren inte får plagiera eller påverka texten så att den blir vilseledande, medan forskningsetik handlar om att forskaren ska se till att forskardeltagarnas människovärde, självbestämmande och integritet värnas under hela studiens gång samt efter

studiens avslut (Kalman & Lövgren 2019, ss. 14-15). Lövgren, Kalman och Sauer (2019, s. 58) skriver att Socialstyrelsen avråder att använda äldre begrepp som kan uppfattas som stigmatiserande. Därför har vi valt att använda begreppet "person som tigger" istället för "tiggare". En längre diskussion om begreppsanvändning finns i avsnitt 1.5. Att peka ut en grupp genom forskning, till exempel personer som tigger, och uppmärksamma dessa personer som en egen kategori eller stereotyp riskerar att bidra till att öka ett redan rådande strukturellt förtryck (Nygren 2019, ss. 32-33). När vi studerar diskurser reproducerar vi dem också. Den här uppsatsen bidrar därmed till diskursiv produktion om tiggeri och personer som tigger. Detta har varit ett etiskt problem för oss i arbetet med uppsatsen. Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 29) skriver att diskursanalytikern måste tänka över vilka konsekvenser reproduktionen får. Konsekvenserna för denna uppsats får antas vara små på grund av uppsatsens förmodade väldigt begränsade spridning. Det är också vår intention att en konsekvens av uppsatsen ska vara ett ifrågasättande av de diskurser som upprätthåller ojämlika maktförhållanden. Om forskningen istället undviker att studera utsatta personer och grupper kan konsekvenserna också bli negativa. Ny kunskap har alltid potentialen att bidra till samhällslig förbättring. Trots att uppsatsen inte faller inom etikprövningslagen (SFS 2003:460) är det viktigt att vara etiskt medveten under hela arbetet för att värna om alla individer som ingår i grupperna som studeras (Kalman & Lövgren 2019, ss. 13-14).

Det är viktigt att ta hänsyn till att ledarskribenternas texter har skrivits och publicerats i ett visst sammanhang. Vi har därför valt att endast skriva ut vilken dagstidning som publicerat texten då det ansågs mer relevant än att namnge den enskilde skribenten.

Diskursreproduktion sker ofta på ett automatiserat och oavsiktligt sätt. Avsikten är irrelevant för att exempelvis bestämma om en diskurs eller handling är rasistisk (van Dijk 1993, s. 262). Vi är därför inte intresserade av att tillskriva enskilda skribenter specifika åsikter, vi är intresserade av vilka diskurser som reproduceras i texterna.

5.5 Arbetsfördelning

Denna uppsats är en helt och hållet gemensam produkt. Båda har deltagit i lika stor omfattning i handledning och datainsamling. Problemformulering, syfte och frågeställningar har vi skrivit gemensamt, i övrigt har vi oftast delat upp skrivandet mellan oss men sedan redigerat och diskuterat texterna tillsammans. Båda har bidragit till samtliga kapitel.

6. Resultat och analys

I detta avsnitt kommer vi börja med att presentera resultat och analys för åren 1998-2000 och 2013-2015 separat, för att sedan göra en jämförelse mellan dessa två tidsperioder. I slutet av kapitlet sammanfattas uppsatsens huvudsakliga resultat. Det är dock viktigt att ännu en gång nämna att studien har sina begränsningar och materialet för år 1998-2000 endast består av 15 ledartexter medan 2013-2015 består av 42 ledartexter. Därför är analysen av den senare perioden mer omfattande. I ledartexterna har vi funnit både diskurser som reproducerar ojämlika maktförhållanden och diskurser som utmanar dessa. Betoningen kommer ligga på diskurser som reproducerar ojämlika maktförhållanden eftersom det är den kritiska diskursanalysens huvudfokus.

6.1 Resultat och analys 1998-2000

6.1.1. *Tiggaren som hemlös missbrukare*

I samtliga analyserade ledartexter är det någon annan som talar om de som tigger. Ingen namnger eller citerar en människa som tigger. Det är alltså utan undantag fråga om opersonlig representation, vilket kan ha en dehumaniserande effekt. De som tigger är utan röst.

Tiggeriet omnämns ofta som ett problem för och i Stockholm. Det förekommer inga anmärkningar om att personerna som tigger hör hemma någon annanstans. Etnicitet, medborgarskap eller migrationserfarenheter nämns inte. Personerna som tigger förstås som hemmahörande i Stockholm och är därmed värdiga enligt de Swaans (1988) kriterium *närhet*.

I ledartexterna används benämningen ”tiggare” genomgående synonymt med benämningarna ”hemlös”, ”missbrukare”, ”uteliggare” och ”psykiskt sjuk”. I en ledartext i Aftonbladet (1999-08-18) förklaras det hur dessa benämningar hör ihop, genom uttryckliga påståenden om att de som tigger är hemlösa och de som är hemlösa är missbrukare och psykiskt sjuka. Mycket mer vanligt är dock att det bygger på antaganden. Ett exempel är detta utdrag:

Brister i genomförandet av psykiatrireformen, hårdare krav från hyresvärdar, besparingar på missbruksvården och en bister arbetsmarknad är några av förklaringarna till att tiggare stör julkommersen.

(DN 1998-12-06)

Det behövs ingen motivering till varför dessa faktorer förklarar fenomenet tiggeri. Ledartexten bygger på antaganden om att de som tigger har psykiska problem, är bostadslösa, har missbruksproblematik och är utan arbete. Detta är en samsyn som tas för given. Denna konstruktion av "tiggaren" förefaller vara i det närmaste hegemonisk. Vad som det däremot inte råder samsyn om är huruvida de som tigger ska förstås som fattiga. Här gör vi tolkningen att det förs en diskursiv kamp om att fastställa betydelsen av "tiggare". Denna kamp illustreras av följande utdrag från en ledartext publicerad i Aftonbladet (2000-01-28):

När Socialstyrelsen konstaterar att bara drogmissbruk och psykiska problem kan tvinga ut människor på gatan, inte fattigdom, kan det tolkas som att hemlöshet inte drabbar vem som helst. Det är de galna, de drogade, som förlorar sina hem.

I ledartexten används intertextualitet för att motsätta sig Socialstyrelsens syn på hemlöshet. Den hegemoniska diskursen om "tiggaren" som hemlös, med missbruksproblematik och psykisk ohälsa framkommer dock senare i samma ledartext i meningen "Samhällets gemensamma skyddsnät gör möjligen att ekonomiska problem inte ensamma kan tvinga människor ut på gatan, men ekonomiska och sociala problem går ofta hand i hand" (ibid.). Ledarskribenten förhåller sig alltså till den dominerande diskursen om personer som tigger och reproducerar den otvivelaktigt. Samtidigt visar modaliteten "möjligen" och införandet av "ekonomiska problem" på ett försök att reproducera diskursen på ett lite förändrat sätt. Ledarskribenten är här inbegripen i en förhandling om att fastställa betydelsen av fenomenet "tiggare" på ett visst sätt och få den betydelsen att bli hegemonisk.

6.1.2 Tiggaren som skyldig till sin egen fattigdom

Arbetsamhällets diskurs, enligt vilken arbete är vägen till välstånd, rättigheter och värdighet (Hansson 2019, s. 681) framträder i detta citat:

Tiggeri löser på sikt inga problem, utan ökar endast passiviteten. Att ge till tiggare är ofta missriktad önskan att hjälpa. De tiggare som inte är utslagna bör hitta andra vägar att försörja sig. Även för de mest utsatta, uteliggarna, finns det bättre alternativ, som det utmärkta initiativet *Situation Stockholm* - den tidning som säljs av hemlösa. Fördelen med denna verksamhet är att den hemlöse arbetar och hjälper sig själv, istället för att leva av andras medömkan. Han eller hon blir ekonomiskt ansvarig för en egen verksamhet och fås att börja planera inför framtiden.

(SvD 1999-08-13)

Genom arbete ska personen som tigger bli ekonomiskt ansvarig och fås att planera inför framtiden. Formen ”fås att” är intressant i sammanhanget, eftersom det är oklart vem eller vad som står för det aktiva. Försäljaren av *Situation Stockholm* är inte själv aktören utan måste aktiveras. Passivisering av en aktör i en text framhåller hur aktören blir utsatt för processer eller andras handlingar istället för att själv vara kapabel att agera, kontrollera och få saker att hända (Fairclough 2003, s.150). I citatet förekommer antaganden om vad som är gott och önskvärt genom användningen av ordet ”fördelen”. Att planera inför framtiden är önskvärt, och det åstadkoms genom arbete.

I SvD (1998-12-06) skriver ledarskribenten att ett härbärke är halvbelagt och att det finns platser åt personerna som är hemlösa, och fortsätter med:

Den stockholmare som inte ger ‘en spänn till härbärke’ behöver därför inte känna sig medskyldig till att den som frågar tillbringar en natt utomhus. Däremot kan den som ger den efterfrågade spännen, känna sig så gott som fullständigt säker på att den går till droger.

I denna ledartext framstår det som om personen som tigger inte är värdig pengar då pengarna troligtvis går till personens missbruk. I nästa ledartext används intertextualitet för att hänvisa till en broschyr som Stockholms stad har delat ut till tunnelbaneresenärerna som uppmanar att inte skänka till personerna som tigger:

Det finns nämligen bättre sätt att hjälpa människor: ge pengarna till en välgörenhetsorganisation eller informera tiggaren om att hon faktiskt kan få

hjälp hos socialtjänsten. Dina pengar använder hon ändå bara till droger, meddelar broschyren. [...] De [välbeställda grupper] behöver inte reflektera över de sönderrivna gemensamma skyddsneten, för de som ramlar igenom är ju annorlunda. De tillhör "de andra".

(Aftonbladet 2000-08-09)

Även i denna ledartext framställs den tiggande personen inte vara värdig pengarna hen ber om då hen har ett missbruk. Att pengarna endast går till droger framställs som en sanning. Ledarskribenten skriver att dessa personer som tigger tillhör "de andra" och inte majoritetsbefolkningen som slipper ramla igenom "de sönderrivna gemensamma skyddsneten" (ibid.). I detta exempel är det tydligt att Stockholms stads broschyr bygger på en diskurs om att välfärdssamhället hjälper personerna som tigger, medan ledarskribenten menar att dessa personer inte alls får den hjälp som de behöver. Enligt Swärd (2001) menar även frivilligorganisationer att de behövande inte får hjälp från myndigheterna. Om personen som tigger har andra alternativ ses personen inte som värdig. Den diskursiva kampen handlar om huruvida "tiggaren" ska ses som någon som *inte vill* eller *inte kan* få hjälp.

Ofta förekommer hänvisningar till psykisk ohälsa i undersökningsmaterialet. En sjuk person har inte förmågan att arbeta och är därför att betrakta som värdig enligt de Swaan (1988). Vi är dock osäkra på om psykisk sjukdom alltid betraktas som en legitim anledning att inte arbeta. I undersökningsmaterialet hittar vi både åsikter om att de som tigger istället ska arbeta, men också om att de ska ta hjälp av socialtjänst och sjukvård. Detta resonemang visas exempelvis i nedanstående citat:

Med det trygghetssystem som finns uppbyggt i Sverige ska ingen behöva gå ut och tigga för sin försörjning. Det visar sig också av en undersökning från Stockholms kommun och socialstyrelsen att många av tiggarna har möjlighet till socialbidrag eller arbetslöshetsunderstöd, eller rent av uppbär det. Stockholmarna är därtill flitiga att ge stöd till Stadsmissionen och Frälsningsarmén som vet hur en extra insats ska nå fram till de verkligt behövande, inte bara de mest pockande.

(DN 1999-08-14)

Ledarskribenten formulering "de verkligt behövande" är ett tydligt uttryck för att de som tigger inte är verkligt behövande. Formuleringen "de mest pockande" handlar om aktivitet,

vilket berör de Swaans (1988) kriterium foglighet. Foglighet behandlar de fattigas passivitet eller aktivitet i fråga om att få ta del av det överflöd de exkluderats från (de Swaan 1988, s. 17). I materialet återfinns resonemang om passivitet och aktivitet bland de som tigger. När de uppfattas som mer aktiva i sina försök att få pengar skildras detta på ett negativt sätt, vilket är i linje med de Swaans slutsatser. Tiggeriet beskrivs exempelvis i en ledartext i DN som påträngande och personerna som tigger som pockande. Ledarskribenten argumenterar för förändrad lagstiftning för att stoppa tiggeriet då det påverkar känslan av trygghet och kränker integriteten (hos de som inte tigger): "För att kunna begränsa företeelsen måste något rättsfall kunna drivas så långt att samhället gör klart vilka normer som gäller" (DN 1999-08-14). Ett annat exempel är ur en ledartext publicerad i SvD (1999-08-20): "Säkert är det många som skänker pengar av rädsla att annars bli trakasserade." Modalitetsmarkören "säkert" gör påståendet bestämt. Men det finns i ledartexterna även resonemang om passivitet som något negativt, såsom att "tiggeri ökar passiviteten" (SvD 1999-08-13).

Ett resultat av vår undersökning är således att tiggeri kan förstås som något passivt, samtidigt som det blir mindre värdigt ju mer aktivt det utförs. Detta resultat är liknande det Zelano (2019) fann i sin studie av individers resonemang kring tiggeriförbud. Zelano (2019) fann att passivitet kunde ses som både bra och dåligt. Passiviteten i att inte störa kunde betraktas som positivt men samtidigt uppfattas som lathet och därmed upplevas som provocerande. Den aktive kan framstå som mindre lat, men istället som mer misstänkt.

6.1.3 Tiggaren som icke-behövande

I två ledartexter beskrivs tiggande personer vara människor som drygar ut a-kassa, socialbidrag eller lön (SvD 1999-08-13; SvD 1999-08-20). Ingen av dessa ledarskribenter skriver att människor inte klarar sig på lön eller ersättningar eller framför att socialbidraget bör höjas. Sammanhanget gör på så sätt att vi tolkar det som att detta tiggeri är något fel. Den som tigger är förmögen att arbeta (annars skulle den inte ha någon lön eller a-kassa över huvud taget) men väljer att tigga istället för att arbeta och är därmed ovärdig enligt de Swaans (1988) första kriterium oförmåga. Personen som tigger förstås dessutom vara girig – hen nöjer sig inte med de pengar hen redan får av samhället – och har egentligen inte behov av att gå och tigga. Att personerna *egentligen* inte behöver tigga är ett tydligt tema i ledartexterna:

[...] att de nya tiggarna i stor utsträckning är företagsamma extraknäckare som drygar ut sina löner eller arbetslöshetsunderstöd. Tillskottet kan uppgå till åtskilliga hundralappar per dag.

(SvD 1999-08-20)

Användandet av ordet ”företagsamma” visar på aktivitet och förmågan att arbeta. Ordvalen ”drygar ut”, ”tillskottet” och ”åtskilliga hundralappar” antyder att personen inte har ett oomtvistat behov av pengar utan egentligen har det ganska gott ställt. Detta knyter an till den historiskt återkommande föreställningen om ”tiggaren” som egentligen är rik (se Erskine & McIntosh 1999). Ytterligare ett citat får illustrera synen på oförmåga i relation till arbete:

De tiggare som inte är utslagna bör hitta andra vägar att försörja sig. Även för de mest utsatta, uteliggarna, finns det bättre alternativ [...].

(SvD 1999-08-13)

Genom ordvalen ”andra vägar” och ”alternativ” uttrycks att tiggandet är ett *val* från den tiggande personens sida och ordet ”bör” förmedlar en värdering av bra och dåliga sätt att försörja sig där den moraliska karaktären hos personen som tigger ställs i fokus. Eftersom hen väljer att tigga bland andra tillgängliga vägar och alternativ, vilket man inte bör göra, så blir tiggandet en fråga om brist på moral.

6.1.4 Offer och förövare

Inspirerade av Zelanos (2019) uppdelning i *utsatthet* och *avvikande* har vi även analyserat ledartexterna med hjälp av uttryck som utsatta, eller offer, och avvikande, inbegripet förövare. Vi gör tolkningen att dessa begrepp är relevanta för att förstå foglighet, där offertillskrivningen tyder på större grad av foglighet medan beskrivningar av de fattiga som förövare tyder på mindre grad av foglighet. Vi fann exempel på reproduktion av diskurser som framställer personerna som tigger som utsatta. I följande exempel beskrivs tiggeri som en konsekvens av fenomen som den som tigger omöjligen själv kan ha orsakat, hen är ett offer för huvudstadens problem: “Men alla i tunnelbanevagnen påminns om huvudstadens stora ekonomiska klyftor och sociala problem. Tiggeriet är den yttersta konsekvensen.” (Aftonbladet 2000-08-09). Det finns i ledartexterna även uttryck som pekar ut tiggande människor som förövare på ett tydligt sätt, vilket illustreras i SvD (1999-08-02) ledartext: “De antastar och skrämmer vanliga hyggliga människor och då speciellt ensamma damer.”

Men mer vanligt förefaller dock vara en slags både-och. I likhet med Zelano (2019) finner vi att resonemang om utsatthet och avvikande kan förekomma samtidigt. Ett exempel på detta är från en ledartext där hemlösa kvinnor beskrivs som dubbelt utsatta samtidigt som de beskrivs ha ett avvikande beteende: ”De bor ofta hos manliga bekanta och betalar hyran med hushållsarbete eller sin kropp” (Aftonbladet 2000-01-15).

6.2 Huvudsakliga resultat 1998-2000

- Personer som tigger saknar röst och dehumaniseras i ledartexter
- Personer som tigger likställs med hemlösa, missbrukare, uteliggare och psykiskt sjuka
- Personer som tigger framställs som ovärdiga fattiga. De uppnår kriteriet närhet på grund av att de ses som hemmahörande i Stockholm, men de kan genom kriterierna oförmåga och foglighet ändå konstrueras som ovärdiga
- Att tigger framställs som ett val, där personer som tigger istället bör hitta andra vägar till försörjning, till exempel genom arbete eller genom att ta hjälp av välfärdssamhället
- Tiggeri ökar passiviteten hos personen som tigger
- Personen som tigger ska varken vara för passiv eller för aktiv
- Personer som tigger konstrueras som både offer och förövare

6.3 Resultat och analys 2013-2015

6.3.1 Om men aldrig med

I de 42 analyserade ledartexterna förekommer inte en enda namngivning av en person som tigger. Det finns heller inga citat återgivna från någon som tigger. Det närmaste vi kommer en personlig representation är en ledartext i DN (2013-03-12) som refererar till ett reportage publicerat i samma tidning:

I DN:s reportage trädde en stolt romsk kvinna fram och beskrev skammen över att tvingas frysa på trottoarerna i Stockholm. Hon berättade om sin längtan efter att slippa förnedringen, förhoppningen om att aldrig behöva

återvända till Sverige och sin stora saknad efter döttrarna som fanns kvar i Rumänien.

I utdraget beskrivs en kvinna som tigger ha längtan, förhoppningar och saknad. Hon görs till en person. Detta är ett undantag. Det finns i vårt material inte några fler personliga skildringar överhuvudtaget. Detta menar vi har en avhumaniserande effekt. I Aftonbladet (2013-10-26) skriver ledarskribenten “[...] min personlige rom som varje dag utanför Konsum påminner mig om min förbannade plikt att föra hans talan”. Förutom den mycket märkliga grammatiska formuleringen av ägarskap (genitiv) som verkar referera till att personen i fråga tigger utanför den mataffär ledarskribenten handlar i så är också påståendet att ledarskribenten för hans talan anmärkningsvärt i en text där hans röst är helt frånvarande.

I empirin används benämningarna “tiggare”, “EU-migrant” och “rom” synonymt. Följande utdrag illustrerar hur antaganden gör att EU-migrant och “tiggare” kan användas synonymt utan att det behöver förklaras:

Som så många andra debatter i vår inflammerade tid har diskussionen om EU-migranter blivit starkt polariserad. Den som anser att man ska ge pengar i tiggarnas utsträckta händer stämplas som idealist vars naivitet blir utnyttjad av kriminella gäng.

(DN 2015-09-12)

I nedanstående utdrag är textens själva läsbarhet beroende av att läsaren likställer “romer” och “tiggare”:

På puben kom två tanter in, romer, de snackade ivrigt och höll en hundralapp i handen. Personalen blev besvårad och gjorde sig redo att avvisa dem. Tiggare kommer ofta in, ibland för att tigga, ibland för att sälja kanske plastknivar.

(Aftonbladet 2014-05-03)

Det här textstycket skulle vara helt obegripligt om inte “tiggare” och rom likställdes. Att två romer kommer in på en pub har ingenting med personer som tigger att göra - om det inte antas att romer är detsamma som “tiggare”.

6.3.2 Både offer och förövare

Vi läser allt oftare om tillbud där människor har skrikit på eller rentav brukat våld mot tiggare. Tiggeriet prövar många empati och generositet och lockar tyvärr även fram mänsklighetens sämre sidor.

(SvD 2014-12-25)

Ledarskribenten börjar med att skriva att “människor har skrikit på eller rentav brukat våld mot tiggare” som bygger på ett antagande att dessa “människor” inte är “tiggare”. “Människor” är ett väldigt diffust begrepp vilket gör att förövarna blir anonyma och fokus hamnar istället på “tiggarna”. Ledarskribenten beskriver inte personerna som tigger som människor eller brottsoffer utan enbart “tiggare”. I en annan ledartext kan vi läsa om ännu ett våldsbrott:

Fyra husvagnar och ett tält där människor sov stacks under natten i brand. En kvinna i tältet skadades när gärningsmannen strax dessförinnan gick till angrepp med en stor kniv. [...] Det krävs dock ingen vild fantasi för att föreställa sig vilka drivkrafter som kan ligga bakom våldet. Tiggarna och deras boplatser stör många.

I en intervju med Expressen (2/8) berättar en 25-årig man i Kista i Stockholm öppenjärtigt om sitt mål. Uppgiften han har gett sig själv är att jaga i väg tiggarna från stadsdelen. Den tar han på största allvar.

Under våren har mannen dömts för bland annat olaga hot. Han figurerar som misstänkt i ett tiotal likartade fall, men tänker fortsätta att jaga skräck i människor därför att han anser sig ha företräde till platsen. ”Jag bestämmer”, förklarar 25-åringen i tidningen.

(DN 2015-08-10)

Citatets första mening kopplar inte ihop händelsen med någon aktör, medan andra meningens beskriver att det finns en gärningsman bakom knivangreppet. Ledarskribentens påstående om att “tiggarna och deras boplatser stör många” framställs som en sanning, vilket också kan ligga bakom våldet förövaren utsatte brottsoffren för. Ledarskribenten skriver även “Att offren är romer från ett främmande land hör också till bilden” (ibid.). Vår tolkning är att brottsoffren för attacken förstås som offer för rasism/antiziganism. Den 25-åriga personen i

Kista anser sig inte bara ha rätt till en plats utan också ha rätten att bestämma vilka som får vistas där. I en annan ledartext från DN (2015-12-31) hänvisar ledarskribenten till en skribent på den sverigedemokratiska sajten Avpixlat som “uppmanar läsare på sin blogg att följa hans exempel och ‘blockera’ tiggare – genom att ställa sig någon decimeter framför dem. [...] Rör de dig har du vunnit och kan anklaga dem för ofredande.”

Även i detta exempel anser skribenten från Avpixlat sig ha rätten att uppmana andra att utsätta och provocera en person som tigger tills det är möjligt att anklaga den för ofredande. I detta exempel ser personen sig själv inte utföra en brottslig handling utan betraktar sig själv som ett offer medan personen som tigger betraktas som en förövare. I en annan ledartext kan vi läsa:

Antingen är romer tjuvar och tiggeriet organiserat. Eller så är de offer för fattigdom, systematisk diskriminering och mytbildning.

[...]

Romerna är utsatta för systematisk diskriminering i sina hemländer.

Tiggande EU-migranter i Sverige har utsatts för flera avskyvärda angrepp. I den meningen är romerna tveklöst offer.

Men bland EU-migranterna, romska såväl som icke-romska, finns också förövare. Där finns människor som utnyttjar andra för tiggeri eller prostitution. Där finns människor som begår andra brott, som mannen i reportaget som försöker få den hemvändande bussen att ta med ett stort antal stulna cyklar för avyttring i Rumänien.

[...]

Alla EU-migranter är inte kriminella, men helt uppenbart finns en kriminalitet kopplad till migrationen.

(DN 2015-05-14)

I citatets första stycket framhåller ledarskribenten att romer, enligt samhället, enbart kan vara tjuvar eller offer. Något tredje alternativ finns inte. I meningen “Tiggande EU-migranter i Sverige har utsatts för flera avskyvärda angrepp” finns det ingen koppling till agenterna. Det är problematiskt att transitivitet i texten inte kopplar ihop någon agent med dessa “avskyvärda angrepp” då detta tolkas som något som bara hänt utan aktörer. Ledarskribenten

använder sig av modaliteten sanning när den skriver “I den meningen är romerna tveklöst offer” där modaliteten “tveklöst” förstärker att romerna i denna situation är offer.

Ledarskribenten fortsätter med: “Alla EU-migranter är inte kriminella, men helt uppenbart finns en kriminalitet kopplad till migrationen” där ledarskribenten använder sig av sanning och modaliteten “helt uppenbart” förstärker sanningen i ledartexten. Meningen “Alla tiggare agerar inte på uppdrag av ligaledare, men vissa gör det” (ibid.) beskrivs som en sanning, medan nästa mening: “Förövare kan också i någon mån vara offer. Och människor som ses som offer kan i någon mån också vara förövare” (ibid.) använder ledarskribenten sig av modaliteten “kan” där ledarskribentens påstående blir osäkert. Ledarskribenten använder sig av intertextualitet för att framföra att det finns exempel på romer som begår brott. En annan ledartext som också bygger på intertextualitet skriver:

Enligt Aaron Israelson - en av de tongivande rösterna i ämnet - är “tiggartilgorna” i själva verket romska storfamiljer, inte sällan från Balkan. [...] När Räddningsmissionen i Göteborg under tre månaders i fjol kartlade de romer som livnär sig på att tigga, spela dragspel och panta burkar kunde man inte se eller bekräfta att ligor eller organiserad kriminalitet opererade bland dem.

(Aftonbladet 2013-10-19)

Dessa ledartexter tolkar vi som att det finns en diskursiv kamp om huruvida de som tigger ska ses som kriminella eller inte. Vår analys har visat att personer som tigger betraktas både som offer och förövare. En annan ledartext i Aftonbladet (2014-01-27) skriver om den romska aktivisten Rosa Taikon:

Rosa berättar om romer som nekas hyra bil på bensinmackar. Om hyresvärdar som byter lås på lägenhetsdörren när de får reda på att hyresgästen är rom. Och så nämner hon polisens register som avslöjades i september förra året: 4029 namn fanns i registret. Över tusen av dem var barn.

Taikon tar upp tre exempel då romer har blivit diskriminerade. Vi anser att dessa exempel bygger på en diskurs om att romer är potentiellt kriminella och det är därför hyresvärdar byter lås, bensinmackar nekar romer att hyra bil och polisen registrerar romer. I dessa exempel

framgår det inte att personerna är kriminella, utan personerna framställs som vem som helst, med enda skillnad att de blir felbehandlade av myndigheter och företag.

De människor som tigger beskrivs i materialet ofta som utsatta. Med hjälp av analysbegreppet transitivitet framkommer att ”utsatt” sällan kopplas till en aktör. Utsatt används mer som ett adjektiv som beskriver själva personen eller personerna, de “är” utsatta. Men vem som utsätter dem - och för vad - är dolt. Detta är ett av de tydligaste exemplen i vår analys på hur ansvar görs dunkelt. Ett exempel utgör av nedanstående utdrag:

Det är som om en växande grupp debattörer mer stör sig på tiggarna än tiggeriets orsaker, mer är fokuserade på sin egen irritation än den utsatthet som präglar dem som hamnat i samhällets sociala bottenskikt.

(DN 2015-08-23)

I formuleringen ovan är ingen ansvarig för utsattheten och personerna i samhällets sociala bottenskikt har “hamnat” där, inte aktivt placerats där. Utsatthet fungerar mer som en *beskrivning av personer* som tigger än en relation där någon utsätter en annan.

6.3.3 Inte vårt ansvar

I 38 av 42 ledartexter har ledarskribenten använt ord som romer, EU-migrant eller migration när den beskriver situationen i Sverige. I dessa ledartexter framgår det tydligt att personerna som beskrivs inte kommer från Sverige. I 11 ledartexter kan vi läsa hur ansvaret för fattiga EU-migranter inte är ett ansvar för Sverige, utan att det i första hand är hemländerna som har ansvar över sina medborgare.

Det politiska ansvaret för kvinnans eländiga situation faller naturligtvis i första hand på regeringen i hennes hemland. Den folkrättsliga principen att varje stat har ansvar för sina medborgare gäller också i EU. [...] Men övriga stater har också ett gemensamt ansvar för Europas fattiga.

(DN 2013-03-12)

Inledningsvis framhäver ledarskribenten att regeringen i kvinnans hemland bär ansvaret. Modaliteten “naturligtvis” visar att det inte finns någon tvekan om detta. Detta följs upp med

ett konstaterande att övriga EU-stater har ett ansvar för Europas fattiga. På så vis framkommer ingen klarhet i vem som har ansvar för den fattiga kvinnan, vilket kan vara ett tecken på att ledarskribenten inte är säker på var ansvaret bör ligga. Trots det framförs påståendet om hemlandets ansvar som en sanning.

I en annan ledartext från DN (2015-11-02) kan vi läsa om avhysningen av en boplatz i Malmö där ledarskribenten skriver: "Ett andra svar måste vara att problemet inte kan lösas av Malmö och Sverige. EU-migranterna är inga statslösa flyktingar, de har hemländer som måste förväntas ta hand om sin befolkning." I en ledartext från Aftonbladet (2014-05-03) kan vi läsa: "Tiggande romer är ett svårare dilemma än svenskar som fallit genom de allt tunnare skyddsnäten. De är en fråga för EU." I alla tre ledartexter kan vi läsa att de fattiga EU-migranternas hemländer eller hela EU bör ta ansvar och att ansvaret inte ligger på Sverige. Vi gör tolkningen att detta är uttryck för en nationell diskurs där uppfattningen att människor tillhör en nationalstat är förgivettaget. Nationalstaten är en diskursiv konstruktion av politisk och kulturell enhet, där vissa människor och handlingar anses höra till medan andra inte gör det (Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 155, 173). Denna diskurs tolkar vi som hegemonisk och vi har bara funnit väldigt begränsade motdiskurser, antingen genom en EU/Europa-diskurs som redan nämnts ovan eller en rättighetsdiskurs där mänskliga rättigheter anses tillfalla alla utifrån att de är människor och inte baserat på tillhörighet till en nationalstat. Rättighetsdiskursen reproduceras endast i en av ledartexterna (Aftonbladet 2013-07-12). Hansson (2019, s. 686) kom till samma slutsats, där han menar att det finns ett samförstånd i problemformuleringen att en annan stat har lämpat över sitt nationella problem på Sverige. Dogmen "lösningen finns i tiggarnas hemländer" baseras på en föreställning om att bara de som tigger åker tillbaka till sina hemländer så kommer de finna försörjning där så småningom. Denna föreställning beskriver Hansson (ibid.) som en fantasi, eftersom det inte finns några belegg för påståendet.

I DN (2014-04-28) inleder ledarskribenten med: "Ge eller inte ge. Titta i ögonen eller titta bort. Riva läger och skicka hem eller erbjuda mat och härbärge." Här framställs olika sätt att hantera frågan genom att kontrastera dem mot varandra vilket ger ett talande exempel på vad som anses möjligt för samhället att göra. Ge är motsatsen till att inte ge. Titta i ögonen är motsatsen till att titta bort. Motsatsen till att *riva läger och skicka hem* beskrivs dock som *erbjuda mat och härbärge*. Här görs ett antagande om vad som är möjligt, här går diskursens gränser. Diskurser framhåller vissa handlingar som möjliga, meningsfulla och relevanta,

andra som omöjliga (Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 16, 184). Att erbjuda mat och härbärge verkar således vara det mest långtgående som tillåts i rådande nationella diskurs. Ett införlivande i välfärden anses så orimligt att det inte ens får illustrera motsatsen till fördrivningspolitiken att "riva läger och skicka hem". I samma ledartext skrivs att demokratiminister Birgitta Ohlsson uttryckt ilska över "rumänska politiker som rycker på axlarna". Ledarskribenten menar att:

Vi ska inte jaga tiggarna ut ur landet, men heller inte tillåta att det uppstår skuggsamhällen bortanför välfärdsstatens räckvidd. Vad som behövs är ilskna politiker från fler länder som talar med samma tydlighet som Ohlsson.

(DN 2014-04-28)

Det intressanta är slutsatsen om "vad som behövs". Att lösningen på skuggsamhällen bortanför välfärdsstatens räckvidd *inte* är att utöka välfärdsstatens räckvidd framstår i den nationella diskursen som självklart.

Själva förflyttningen som en EU-migrant har gjort är en aktiv handling och den gör den fattige mindre värdig. Som Erskine och McIntosh (1999, ss. 27, 33) skriver så är fattigdom generellt sett som ett passivt tillstånd varför aktivitet, exempelvis att migrera, sätter ett frågetecken kring att personen verkligen är fattig. Detta resonemang belyses i det följande citatet: "Det är bättre att skänka en slant till organisationer som på plats dagligen arbetar för att bryta romernas utanförskap. Kvar där finns de allra fattigaste och mest utsatta" (SvD 2015-05-21).

6.3.4 Tiggarna som ett hot mot Sveriges själva identitet

Även om metoden som används i denna uppsats inte är kvantitativ textanalys och vi inte räknar antalet gånger vissa ord förekommer, så är det slående för oss hur ofta orden *romer* och *rumäner* används i vår empiri. Det verkar som att det finns ett nästan omätligt behov av att rasifiera de personer som tigger och detta tyder på att "ras" upplevs som meningsfullt. Som nämnts definierar vi rasifiering som en process som fäster *social betydelse* vid biologiska mänskliga drag, vanligen ansiktsdrag, och på denna grund betecknas människor som har dessa kännetecken som ett avgränsat kollektiv. Beteckningen rom/romer används i vår empiri dels för att förklara, exempelvis "Det stora problemet är att romer diskrimineras i

många länder, speciellt Rumänien” (Aftonbladet 2014-07-10), dels helt synonymt med ”tiggare” eller ”EU-migrant” som i SvD (2014-05-03): ”Hjälpen måste komma från politiskt håll och förbättra alla romers situation. Men sådana insatser tar tid, och tiggarna behöver pengar i dag.”

Som vi beskrev i teoriavsnittet förstår vi rasifiering som en process som både rasifierar människor och samhället. Rasifieringen av samhället, det vill säga att samhället ordnas hierarkiskt utefter ”rasskillnader”, förutsätter att människor rasifieras (Molina 2005, s. 97). Med andra ord: att romer befinner sig på botten i hierarkin i samhället är endast möjligt genom att människor benämns som romer. Benämningen romer är samtidigt meningsfull just för att samhället ordnas med hjälp av kategorier baserade på ”ras”.

Det finns en officiell icke-rasistisk norm vilket gör att rasismen vanligen uttrycks subtilt och indirekt och därmed är lämplig att undersöka diskursivt. Några delar som olika rasistiska diskurser har gemensamt är positiv självframställning och negativ framställning av de andra, vilket görs genom polariserande mellan *oss* och *dem*. De (eller *de andra*) porträtteras med fokus på hotfullhet, avvikande och olikhet. Den positiva självframställan innehåller också ett förnekande eller förmildrande av rasism (van Dijk 2005, ss. 114, 121, 123). Som Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 58) förklarar så etableras enheter, till exempel identiteter, alltid relationellt, det vill säga i förhållande till något annat.

I materialet kan vi se positiv självframställan och negativ framställning av de andra. I DN (2014-04-28) skriver ledarskribenten: “I och med de senaste årens stigande antal utländska tiggare på allt fler platser utmanas den svenska idén om godhet och anständighet på ett alldeles nytt sätt.” Antagandet är att det existerar en svensk idé om godhet och anständighet. Denna idé utmanas av utländska “tiggare”. Modaliteten i formuleringen tyder på att ledarskribenten uppfattar detta som en sanning. Ledarskribenten fortsätter:

Att behöva konfronteras med den totala fattigdomen var tionde meter kan ödelägga humöret även hos den mest gladlynte söndagsflanör. Följaktligen tar många sin tillflykt till fördomar och lösa rykten.

(DN 2014-04-28)

Även om tonen i ledartexten kan anses vara något raljerande och tillspetsad är det här utdraget intressant eftersom tiggeriet framstår som ett hot som kräver flykt (tillflykt till

fördomar och lösa rykten). Det som hotas är svenskens godhet, själva identiteten. Vår tolkning är att svensken i grunden är god men närvaron av personer som tigger kan göra att svensken slutar vara god. Detta är till skillnad från godhet och anständighet dock ingenting typiskt svenskt, utan mer allmänmänskligt: “[...] den mänskliga längtan efter att bortförklara lidande får oss att leta efter faktorer som gör lidandet mindre och den utsatta mindre utsatt” (DN 2014-04-28). Detta tolkar vi som att om svensken är god så är det typiskt svenskt men om hen är ond är det inte mer än mänskligt. Det är närvaron av rasifierade tiggande personer som framställs orsaka fördomar och lösa rykten. Här förnekas den rasistiska diskursens kontinuitet, det vill säga att fördomar och lösa rykten om de rasifierade har en lång tradition i Sverige. van Dijk (2005) skriver att det är vanligt att förklara rasism som en följd av invandring. Rasismen skulle alltså inte ha funnits före invandringen utan vara en konsekvens av invandringen. Det innebär enligt van Dijk (2005) ett ytterligare skuldbeläggande av den utsatta. Slutsatsen blir att försvinner invandringen så försvinner rasismen, detta eftersom svensken egentligen inte är rasist. Vår tolkning är att den rasistiska diskursen reproduceras i de ledartexter som framhåller de rasifierade personerna som tigger som ett hot mot den svenska icke-rasismen eller antirasismen. Samma typ av resonemang finner vi i följande ledartext:

Vi läser allt oftare om tillbud där människor har skrikit på eller rentav brukat våld mot tiggare. Tiggeriet prövar många empati och generositet och lockar tyvärr även fram mänsklighetens sämre sidor. [...] Hur kommer samhället att se ut när den empatiska avtrubningen är fullgången? [...] Vi blir mer normala, som andra länder, säger en del.

(SvD 2014-12-25)

Hotet som tiggeriet utgör mot det svenska samhället förmedlas som en retorisk fråga och den sista meningen formuleras som ett svar på den egna frågan. Utdraget belyser flera intressanta saker. För det första är det tiggeriet som lockar fram mänsklighetens sämre sidor. I någon mån är det alltså tiggeriets fel att dessa sidor kommer fram. För det andra är tiggeriet ett allvarligt hot mot hela samhället. För det tredje kommer Sveriges unika ställning gå förlorad och Sverige bli mer som andra länder. Denna sistnämnda del av utdraget bygger på ett antagande om Sveriges särställning som mer god än andra länder. van Dijk (2003, s. 266) skriver att det i parlamentariska diskurser om etniska relationer finns en framstående retorik

om tolerans och att det intressant nog förefaller som att alla länder ser på sig själva som det mest toleranta landet. Vi tolkar ovanstående textutdrag som en liknande retorik om tolerans.

Om rasismen betraktas vara en följd av närvaron av rasifierade tiggande personer, så som vi argumenterat för ovan, så är skulden till rasismen deras. I en ledartext förklaras:

Det [att skänka till personer som tigger] kan också locka människor till ett osäkert liv i främmande land, där de angrips av både främlingsfientlig lokalbefolkning och konkurrerande landsmän.

(DN 2015-09-12)

När man i Sverige ger pengar till människor som tigger så lockas de till ett främmande land där de angrips av rasister. Vår tolkning är att ledarskribenten antyder att för att inte utsättas för rasistiska angrepp ska personerna som tigger inte befinna sig i Sverige. Utdraget reproducerar en rasistisk diskurs och en nationell diskurs där ett folk hör till en stat och inte ska befinna sig i ett "främmande land".

Ett annat värde som hotas av närvaron av tiggande människor är den fria rörligheten inom EU. Resonemanget är att eftersom de personer som tigger nyttjar den fria rörligheten så kommer (andra) människor bli negativt inställda till den fria rörligheten. I en ledartext i SvD (2015-06-24) skrivs:

Risken är dock akut att åtgärderna inte är tillräckliga, och att tiggeriet fortsätter att underminera allmänhetens tilltro till den fria rörligheten eller till EU som helhet.

Dels gör satsens modalitet att det är säkert att tiggeriet underminerar tilltron till den fria rörligheten och till EU, dels är antagandet att allmänheten utgörs av andra personer än de som tigger. Att framställa maktlösa grupper som ett hot mot dominerande gruppers intressen är ett sätt att förstärka uppdelningen i *vi* och *dem*. Ett annat är att framställa *oss* som de som egentligen är diskriminerade (van Dijk 1993, s. 264-265). Ett exempel på det senare hittar vi i en ledartext i SvD (2015-12-20):

Man kan nästan ifrågasätta om vi har likhet inför lagen. Om jag skulle flytta ut delar av mitt bohag på gatan och parkera mig där är jag ganska säker på

att myndigheterna skulle ingripa. Varför görs det inte i andra fall? Vad gäller och vilka andra regler och lagar tillämpas selektivt i Sverige?

Den positiva framställningen av Sverige som gott och tolerant är inte helt oemotsagd. En ledarskribent menar:

Trenden är egentligen inte svensk utan europeisk: de nationalistiska idéerna har frodats i många länder i spåren av den ekonomiska krisen, oavsett nivå på invandring. I Mariefred visade några enskilda att det finns ett annat Sverige, att det existerar människor som bryr sig och vill lösa problem, att det går att förbättra samhället och hålla det samman.

(DN 2015-08-23)

Här är antagandet att ”människor som bryr sig” är ett undantag i Sverige, och föreställningen att det är invandringen som skapar nationalistiska idéer tillbakavisas. I vårt empiriska material är bilden av Sverige som exceptionellt gott och tolerant dominerande, men som det ovanstående utdraget illustrerar så förekommer det alltid en kamp om hegemonin.

Den positiva självframställan görs inte i huvudsak med hjälp av negativa framställningar av romer. Däremot konstrueras Rumänien genomgående som *den andra* att framhäva Sverige gentemot. Det som Rumänien är, är inte Sverige. Rumänien är inkompetent och korrupt och behandlar minoritetsgrupper illa (DN 2014-04-09). Trots att personerna som tigger far illa i Sverige är det bättre än i hemländerna (Aftonbladet 2013-10-19), utanförskapet är mindre här än där (SvD 2015-05-21) eller rentav rena drömmen: ”Att bo i husvagn eller tält i Sverige är rena drömmen jämfört med det här [den rumänska slummen]” (DN 2014-03-14).

Förutom att människorna som tigger har det bättre här än i Rumänien framställs fördrivningen av dem ha helt andra betydelser i Sverige jämfört med i Rumänien. Intentionen som tillskrivs de politiska aktörerna skiljer sig åt. Den rumänska regeringen antas vara ganska nöjd över att romerna tvingas lämna landet (DN 2014-04-09) medan de lokalpolitiker i svenska kommuner som begärt att människor ska avhysas från boplatser ”hamnar i kläm” (DN 2014-03-14). Transitiviteten i formuleringen gör gällande att lokalpolitikerna i Sverige är passivt förbundna med handlingen. Formuleringen ”hamnar” antyder att politikerna är

föremål för processer som de inte kan styra. Skillnaden på svenska och rumänska politiker görs tydlig i utdraget nedan:

Svenska politiker har gjort avsevärda ansträngningar för att få Rumänien att lösa problemen med romska utanförskapssamhällen. En del har gjorts, men oviljan att ta ansvar är stor. Demokratiminister Birgitta Ohlsson (FP) gör helt rätt när hon öppet uttrycker sin ilska över rumänska politiker som rycker på axlarna.

(DN 2014-04-28)

I Sverige har, som vi sett ovan, själva närvaron av personer som tigger setts som en förklaring till uppväckande av mänsklighetens sämre sidor och tillflykt till fördomar och lösa rykten. Det ses som något mänskligt. I Rumänien finns inga sådana förmildrande omständigheter. Dålig behandling av de fattiga är i Rumänien inte en konsekvens av närvaron eller av allmänmänskliga processer utan av ovilja.

En komponent i en rasistisk diskurs utgörs som redan nämnts av förnekande och förmildrande av rasism. I vårt material finns flera exempel på detta. Uttalanden om att Sverige inte är rasistiskt står dock inte oemotsagda, utan det finns motdiskurser som ifrågasätter detta. Först kommer vi redogöra för några texturval där rasism förnekas och förmildras, för att sedan gå in på beskrivningar där Sverige förstås vara rasistiskt eller där Sverige förstås vara både rasistiskt och icke-rasistiskt eller antirasistiskt.

En ledarskribent skriver angående regler som ”tiggare” bryter mot (sova på gatan, ”belamra trottoaren med sitt bohag”, slå läger i parker, skräpa ner och bygga små skjul i skogspartierna): ”Men dessa är regler som gäller alla och envar. Att upprätthålla dem är inte att jaga romer med blåslampa“ (SvD 2015-02-24).

Modaliteten i formuleringen ”är inte” visar på säkerhet om att detta inte är antiziganism. I DN (2015-12-17) beskrivs Skånepolisens registrering av romer vara ett ”misstag” och ett ”övertramp” vilket vi tolkar som ett förmildrande. Samma ledarskribent hävdar att den registrering av personer som tigger (ett register separat från Skånepolisens ”romregister”) inte är riktad mot romer. Den har nämligen kartlagt ”tiggare i allmänhet”: “Kanske har de också fått svara på frågor om etnicitet. Det framgår inte” (ibid.). Modaliteten visar på mindre

säkerhet genom användandet av ordet ”kanske”. Men här gör sammanhanget att ordet ”kanske” snarare tolkas som att huruvida etnicitet registrerats är oväsentligt. Även här sker alltså ett förmildrande.

Att Sverige inte tillgodoser rätten till utbildning för barn till de icke-medborgare som tigger är inte heller att betrakta som rasism enligt nedanstående ledartext:

Diskriminering av romer är ett långt, sorgligt och ännu inte avslutat kapitel i Europas historia. Men i just detta fall handlar det faktiskt snarare om principiella dilemman och praktiska problem, i alla fall för Sveriges del.

(DN 2014-10-22)

Märk hur ledarskribenten växlar mellan Europa och Sverige, där Europa får stå för antiziganismen och Sverige för icke-rasismen. Bilden av det icke-rasistiska Sverige relativeras något i en ledartext från Aftonbladet (2013-10-26): ”Och just Sverige är ändå ännu - om nu inte Skånepolisens register är ett motbevis - relativt vänligt mot romer.” Förekomsten av ett polisregister över romer kan vara ett motbevis men ledarskribenten hävdar trots detta att Sverige är relativt vänligt mot romer. Modaliteten i ”om nu inte” och ”relativt” dämpar dock både påståendet att registret är ett motbevis och påståendet att Sverige är vänligt mot romer. Liknande både-och-beskrivningar återfinns i 14 ledartexter. I DN (2015-11-02) beskrivs romerna vara en av de mest förtryckta grupperna i Sverige samtidigt som det inte är antiziganism att avhysa dem och Sverige kan ”även i fortsättningen göra stor skillnad i kampen mot antiziganismen”. I DN (2015-10-06) skrivs att antiziganismen är ett gift i det svenska samhället samtidigt som “alla uttalanden och alla beslut som kan få negativa konsekvenser för romer är inte antiziganism.”

Slutligen finns de ledarskribenter som menar att Sverige bär på ett uråldrigt förtryck av romer (DN 2014-04-02), att tiggeriförbud är antiziganistisk politik (Aftonbladet 2014-01-27) och att rasism i Sverige inte kommer försvinna lättvindigt (Aftonbladet 2015-04-07).

Sammanfattningsvis visar vår analys att de personer som tigger rasifieras i mycket stor utsträckning, där etnicitet konstrueras och reproduceras som betydelsefullt. En rasistisk diskurs återskapas genom positiv självframställan, negativ framställan av den andre som ett hot, som olik och som avvikande samt genom förnekelse och förmildrande av rasism. Vi gör

tolkningen att antiziganism i första hand betraktas som ett problem i Rumänien och historiskt i Sverige, i andra hand i Europa och i tredje hand i nutida Sverige. Vidare har vi kunnat visa att konstruktionen av Sverige som icke-rasistiskt och/eller antirasistiskt är föremål för diskursiv kamp.

6.3.5 Tiggaren som oförtjänt av pengarna

De som tigger förstås som att de har förmåga att arbeta, det förekommer inga påståenden om exempelvis sjukdom som gör att personerna inte är arbetsföra. Oförmåga är det första kriteriet för värdighet hos fattiga enligt de Swaan (1988) och innebär att personen inte är kapabel att försörja sig genom egna ansträngningar. Men då arbetslösheten ses som en följd av diskriminering i hemländerna blir detta kriterium ändå uppfyllt. Nedanstående exempel visar detta:

Den kvinna som intervjuades i gårdagens DN vill naturligtvis helst slippa tigga på gatorna i Stockholm och ha ett riktigt jobb i Rumänien.

(DN 2013-03-12)

Modaliteten sanning används i citatet. Modalitetsmarkören "naturligtvis" syftar till att läsaren ska förstå att det inte finns någon tvekan om att hon vill jobba. Samtidigt är det inte i alla ledartexter självklart att de som tigger egentligen vill jobba. Det förekommer dock få formuleringar som är så rättframma som denna:

Antiziganismen och diskrimineringen i Rumänien späs på i en ond cirkel av romernas misstro mot majoritetssamhället. Chansen till utbildning och arbete betyder ingenting om enskilda individer inte vill ta den.

(DN 2014-04-28)

Ordet "vill" gör att frågan beskrivs handla om den egna viljan eller oviljan hos den person som tigger att istället studera eller arbeta. Men det sätts i ett sammanhang av antiziganism och diskriminering i Rumänien, vilket tyder på att denna förklaring till romernas fattigdom har en hegemonisk position. Det är en dominerande uppfattning som man måste förhålla sig till. Orsakssambanden är dock intressant formulerade, eftersom det görs gällande att det är romernas misstro mot majoritetssamhället som spär på antiziganismen. Det skapas en "ond

cirkel”, det vill säga ansvaret för romernas fattigdom är delat mellan romerna och majoritetssamhället. Det är dock som sagt ett undantag i våra analyserade ledartexter att skriva ut att personerna som tigger inte vill arbeta. Mycket mer vanligt är att arbetsskyggheten baseras på antaganden. I en ledartext publicerad i DN (2015-01-04) skriver ledarskribenten om fyra personliga förhållningssätt till att skänka till de som tigger:

Att inte ge därför att tiggeri strider mot uppfattningen att människor främst bör försörja sig genom arbete. Att inte ge till ”passiva” tiggare utan bara till sådana som utför en aktiv ”motprestation”, typ musicerande i tunnelbanan. Att ge pengar till just ”passiva” tiggare därför att de ser ut att vara i särskild nöd. Att i stället för pengar ge gåvor in natura, till exempel mat eller kläder, för att veta att det jag ger kommer till nytta.

Denna ledartext berör flera av de Swaans (1988) värdighetskriterier. Att människor främst *bör* försörja sig genom arbete är en mening som bygger på antagandet att människorna som tigger skulle kunna jobba istället och därför är mindre värdiga - och mycket riktigt blir slutsatsen att inte ge. Att de som gör en motprestation är mer värdiga av ledarskribentens pengar bygger på ett antagande om att passivitet inte ska uppmuntras. Man ska inte kunna få pengar utan att göra någonting. Samtidigt är fattigdom generellt sett som ett passivt tillstånd (Erskine & McIntosh 1999). Den passiva “tiggaren” är på så sätt lättare att passa in i fattigdomsförståelsen: man godtar att hen faktiskt är fattig. Enligt denna logik är ledarskribentens tolkning att de “passiva” tiggarna” är i särskild nöd rimlig. Slutligen är modalitetsanvändningen i den sista meningen i citatet, genom ordet “veta”, ett sätt att uttrycka säkerhet i att mat och kläder kommer till nytta. Antagandet är att det inte går att veta om pengar kommer till nytta. En förutsättning för att betraktas som värdig fattig är att personens liv är transparent och öppet för inspektion (ibid.). Om det inte är det, så går det inte att veta vad pengarna används till. Eftersom pengar har ett mycket större användningsområde än mat och kläder så kan påståendet att det är mer säkert att mat och kläder kommer till nytta än att pengar gör det vid första anblicken verka märkligt. Pengar kan sparas, skickas hem och så vidare - och har personen behov av just mat och kläder så kan även det köpas för pengar. Men ledarskribenten förklarar inte mer kring detta. Vår tolkning är att en motivering av varför mat och kläder ger mer nytta än pengar är överflödigt, vilket beror på att påståendet bygger på ett antagande som i en dominerande diskurs är fullt naturligt. I befintliga diskurser

kring tiggeri och de som tigger så finner vi två förklaringar till detta: 1) brister hos personen som tigger gör att hen använder pengarna fel, 2) någon annan lägger beslag på pengagåvan.

6.3.6 Tiggeri som icke-lösning och motverkande av lösning

I en ledartext i DN (2014-01-14) ställer ledarskribenten följande frågor till läsaren: ”Hur vet vi att inga av våra bidrag göder organiserad brottslighet? Är det inte bättre att ge till en ideell sammanslutning som kan göra verklig, långsiktig nytta?”

Att tiggeriet organiseras av kriminella är en dominerande diskurs om tiggeri, som vi konstaterat under rubriken *Både offer och förövare*. Här ska vi istället analysera den andra frågan i utdraget ovan, nämligen ”verklig, långsiktig nytta”. Genom formuleringen kan vi tolka ett motsatsförhållande mellan gåvan till den som tigger och gåvan till en ideell sammanslutning där endast ett av dem ger verklig, långsiktig nytta. Vi tolkar det som att den sammanslutning som avses inte är en sammanslutning av de människor som försörjer sig genom tiggeri, utan av andra människor. I nedanstående citat resoneras om lång- och kortsiktighet:

Tiggande är en ovärdig och långsiktigt ohållbar aktivitet. Ökat givande leder sannolikt inte till förbättringar som gör att mottagaren slutar tigga. Mer troligt är att fler tigger när det ges mer. Givandet gör gott för stunden både hos den som ger och hos den som får, men det löser inte det grundläggande problemet, som är att tiggare saknar ett jobb som ger dem en egen försörjning. Det effektivaste sättet att hjälpa tiggare på torde således vara att erbjuda ett jobb med betalning snarare än att ge bort kontanter.

(SvD 2015-03-29)

”För stunden” används i citatet för att beskriva nyttan av att ge till personer som tigger, och detta ställs mot att lösa “det grundläggande problemet”. Att det grundläggande problemet formuleras som brist på arbete snarare än pengar ingår precis som Hansson (2019) visat i den hegemoniska diskursen om arbetssamhället. Resonemang om att gåvor till personer som tigger ökar incitamenten att tigga berörs i citatet och det är ett i vår empiri återkommande argument för att inte ge. Ytterligare ett exempel som belyser detta är DN (2015-09-12):

“Genom att ge pengar i handen ger man fortsatta incitament att tigga. Det bidrar till att skapa

fler tiggare, fler sönderslagna familjer.” Det som fokuseras är tiggeriets lönsamhet, inte tiggeriets nödvändighet. Att ge till personer som tigger bidrar till att skapa fler personer som tigger. Fokus i problemformuleringen blir på antalet ”tiggare”, inte antalet människor i fattigdom. Det finns ingenting i argumentet som direkt hävdar att personer tigger för att det är mer lönsamt *än något annat*. Men vi tolkar resonemanget som ofullständigt. Det implicerar ett alternativ, som aldrig uttalas. För att förstå en diskurs krävs att man också tittar på det som inte sägs (Fairclough 2003, s. 37). Det sägs nämligen ingenting om vad personerna som tigger ska göra istället. En liknande tanke framkommer i DN (2014-07-29):

Samtidigt är tiggeriet och de tillfälliga boendena inte en lösning på något. De lyfter inte människor ur fattigdom – det kan endast arbete och utbildning göra. Och romernas situation i Rumänien förbättras inte av att de tar sin tillflykt till Sverige.

Vi kan se genom vald modalitet att ledarskribenten är säker på att tiggeri inte är en lösning på något och att romernas situation i Rumänien inte förbättras av att de är i Sverige. De pengar som romerna får genom tiggande kan med andra ord inte leda till förbättring. Meningen bygger på ett antagande om vad som är gott och önskvärt genom användningen av ordet “förbättras”. Det är i citatet uteslutet att förbättring kan ske i Sverige men det kan potentiellt ske i Rumänien. Ledarskribenten antyder att situationen för romer i Rumänien kan förbättras av att de *inte* tar sin tillflykt till Sverige. På så vis blir närvaron av personerna i Sverige det icke-önskvärda.

Tiggeri är inte bara “ingen lösning”, det är dessutom en slags motsats till lösning. För det första ställs kortsiktigt mot långsiktigt som ömsesidigt uteslutande aspekter av fattigdomsbekämpning: det kan inte vara både kortsiktigt och långsiktigt. För det andra är det långsiktiga det som är önskvärt och gott. För det tredje så hindrar det kortsiktiga det långsiktiga och är därmed inte gott. Detta illustreras i 15 ledartexter, bland annat i SvD (2015-12-20): “Pengar i muggen bidrar inte till att lösa grundproblemet, tvärtom, men kan givetvis innebära kortsiktig lindring.” Denna bild framställs även i citaten här nedan:

Och framför allt: Genom att ge pengar uppmuntrar vi, om än indirekt, ett perverst system av permanentad underordning och bristande incitament till ansvar för regeringarna i tiggarnas hemländer.

(DN 2014-01-14)

Det ovanstående citatet visar att tiggeri kännetecknas inte bara av *brist på lösning* utan också av att det *förhindrar lösning*. Ytterligare ett utdrag får illustrera samma typ av resonemang:

Ändå är det omöjligt att inte skänka en slant. Vi måste när samhället svikit. Och därmed kan samhället fortsätta att svika. Det är en ond cirkel som bara kan brytas genom att samhället återtar sitt ansvar.

(Aftonbladet 2013-11-01)

Även i detta citat kännetecknas tiggeri som en brist på lösning och som ett hinder för lösning. I båda citaten uttrycks detta med modaliteten sanning. På detta sätt kan Sverige motverka tiggandet utan att behöva sluta betrakta sig självt som gott och humanitärt, en slutsats som även Hansson (2019) drog av sin studie.

6.4 Huvudsakliga resultat 2013-2015

- Personer som tigger saknar röst och dehumaniseras i ledartexter
- Personer som tigger likställs med romer och EU-migranter
- Personer som tigger konstrueras som både offer och förövare
- Personer som tigger konstrueras som ovärdiga fattiga. De betraktas som arbetsföra men nästan genomgående anses deras arbetslöshet vara en följd av diskriminering. Därför tolkar vi det som att kriteriet oförmåga ändå uppnås. Däremot konstrueras de som ofogliga genom sin migration och sin antagna kriminella koppling och, framförallt, inte Sveriges ansvar. Eftersom de inte uppfyller kriteriet närhet så konstrueras de som ovärdiga fattiga.
- Personer som tigger rasifieras och en rasistisk diskurs reproduceras genom positiv självframställan och negativ framställan av den andre samt förnekande och förmildrande av rasism
- Tiggeri konstrueras som en icke-lösning
- Tiggeri konstrueras som ett hinder för lösning

6.5 En jämförelse av de båda tidsperioderna

I denna uppsats har vi kommit fram till flera huvudsakliga resultat utifrån ledartexterna som vi analyserat. I majoriteten av ledartexterna likställs personerna som tigger under 1990-talet med missbrukare, uteliggare och psykiskt sjuka, medan personer som tigger under 2010-talet beskrivs synonymt med romer eller EU-migranter. Det är ingen ledarskribent som inkluderar personer som tigger att forma eller påverka ledartexten, istället dehumaniseras personerna som tigger.

I båda tidsperioderna konstrueras den tiggande personen som både offer och förövare. Ledarskribenter från båda tidsperioderna skriver att personer som tigger är offer för samhällsliga strukturer - på 1990-talet framförallt som offer för nedskärningar i välfärden och på 2010-talet framförallt som offer för diskriminering i Rumänien och för kriminella ligor. Konstruktionen av den tiggande personen som förövare sker på 1990-talet med hjälp av beskrivningar av beteenden såsom att skrämja och antasta andra människor i tunnelbanan. På 2010-talet konstrueras förövaren som delaktig i kriminella ligor, där personen kan vara både offer och förövare, eller genom att bryta mot de svenska lagarna, till exempel att bo olovligt på privat mark.

Under 1990-talet såväl som 2010-talet är arbetssamhällets diskurs tydlig där personerna som tigger i första hand bör försörja sig genom arbete. På 1990-talet förs det också fram att de som tigger borde ta hjälp av välfärdssamhället. Personer som tigger under 2010-talet betraktas som arbetslösa, samtidigt som det framkommer att arbetslösheten betraktas vara en följd av diskriminering. De konstrueras som ofogliga genom sin migration och sin antagna kriminella koppling och, framförallt, inte Sveriges ansvar. På så vis blir de betraktade som ovärdiga fattiga. Under 1990-talet ses personerna som ovärdiga fattiga och ha orsakat sin egen situation på grund av sitt missbruk. Under båda perioder skriver ledarskribenterna att pengagåvor till den som tigger kan förvärra dennes situation och/eller leda till att personen blir mer passiv. Under 1990-talet liksom 2010-talet finns det en oro att pengagåvan skulle bidra till att personen som tigger inte tar sig ifrån sin situation och att antalet "tiggare" ökar. I båda tidsperioderna konstrueras tiggeri som en icke-lösning men även som ett hinder för att åstadkomma en lösning.

Under båda tidsperioderna ifrågasätter ledarskribenterna om pengarna som personer erhållit genom tiggeri verkligen kommer till nytta. Vår tolkning går ihop med Erskine och McIntoshs (1999) förklaring, att personen endast ses som värdig fattig om personens liv är transparent och öppet för inspektion. Om det inte är det, så går det inte att veta vad pengarna används till. Under 1990-talet anses pengagåvan användas på fel sätt, genom att gå till missbruk, medan ledartexterna under 2010-talet anser att personen som tigger antingen använder pengagåvan på fel sätt eller att någon annan kan lägga beslag på den.

Under 1990-talet är det ingen ledarskribent som tar upp medborgarskap, etnicitet och migrationserfarenheter, något som däremot är väldigt framträdande i materialet under 2010-talet. Tiggeriet konstrueras under 1990-talet som ett problem för och i Stockholm, medan tiggeriet som beskrivs under 2010-talet är hemlandets ansvar, det vill säga ett fattigt EU-lands och inte Sveriges. Under 2010-talet fann vi att ledartexterna reproducerar rasistiska diskurser. Detta sker genom positiv självframställan och negativ framställan av den andre samt förnekande och förmildrande av rasism.

7. Slutsatser och diskussion

Under denna rubrik diskuterar vi studiens slutsatser, reflekterar kring dessa och ger förslag till vidare forskning. Vi redogör också kort för studiens begränsningar. Syftet med uppsatsen var att undersöka vilka diskurser om tiggeri och "tiggare" som framkommer i politiska ledartexter publicerade i DN, SvD och Aftonbladet, identifiera vilka som varit mest framträdande och att jämföra diskurserna vid de olika publiceringsperioderna.

Frågeställningarna som vi har besvarat i denna uppsats är:

- Vilka diskurser om "tiggare" och tiggeri är särskilt framträdande i politiska ledare publicerade i Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet och Aftonbladet åren 1998-2000 samt 2013-2015?
- Vilka likheter och skillnader är möjliga att identifiera i materialet från åren 1998-2000 respektive 2013-2015?

7.1 Diskussion av slutsatser och fortsatt forskning

Ett av huvudresultaten i studien är att personer som tiggde under 1990-talet i ledartexterna förstods som hemlösa, missbrukare och psykiskt sjuka. Detta är i linje med Swärds (2001) beskrivning av att personer som tigger kategoriseras som bland annat "knarkare". Beijer (1999) menade att gruppen som tigger hade problematik såsom hemlöshet, missbruk och bostadslöshet. Under 2010-talet likställdes personer som tigger med romer och EU-migranter. Detta framkom också i Zelanos (2019) studie och i Hanssons (2019) avhandling. Barker (2017) framställde själv personer som tigger synonymt med romer utan att problematisera detta.

Myndighetspersonerna i Beijers (1999) studie ansåg att tiggande är ett val eftersom det är lönsamt och eftersom "tiggarna" har möjlighet att istället ta hjälp av välfärdssamhället. Dessa resonemang fann vi även i vår uppsats undersökningsmaterial. I ledartexterna framställs tiggeriet som ett problem och personerna som tiggde konstruerades som avvikande och förövre. Men de kunde också konstrueras som offer för samhällsstrukturer, något som också framkom i Beijers (1999) resultat. I ledartexterna framställs således både individuella och strukturella förklaringar till tiggeriet.

I ledartexterna kunde vi finna argumentering för att inte skänka till den tiggande personen då gåvopengen skulle leda till att upprätthålla personens missbruk, gå till kriminalitet eller permanenta tiggeri. Anvisningen att inte ge till personer som tigger ges till läsarna av ledartexterna både under 1990-talet och 2010-talet. Det är möjligt att detta bygger på ett underliggande antagande om de fattigas karaktär. Att pengarna skulle användas bättre av organisationer är något som Swärd (2001) beskriver var förekommande under 1990-talet. Detta är ett genomgående tema i ledartexterna och då avses inte organisering av de som tigger utan det är andra människors organisering som ska leda till förändring för gruppen. Om vi tillåter oss att spekulera så kan detta grunda sig i en syn på "tiggaren" som inkapabel att själv fatta bra beslut, att kunna planera inför framtiden och så vidare. Det är då den fattiges karaktärslöshet som leder till att tiggeri förstås som en *kortsiktig* lösning. Det skulle dock behövas mer forskning för att kunna säga detta med säkerhet.

Under 1990-talet liksom 2010-talet fann vi en oro att pengagåvan skulle bidra till att personen som tigger inte tar sig ifrån sin situation och att antalet "tiggare" ökar. Problemet görs till en fråga om antalet personer som tigger. Under båda tidsperioderna konstrueras tiggeri som en icke-lösning men även som ett hinder för att åstadkomma en lösning. Vi har i denna uppsats inte kunnat dra slutsatser om *varför* konstruktionen av tiggeri som något som permanentar fattigdom är så dominerande, bara *att* den är det. Hansson (2019) drog slutsatsen att motverkande av tiggeri måste presenteras som en fråga om fattigdomsbekämpning för att Sveriges självbild som humanitär stormakt ska förbli intakt. Barker (2017) menade att det istället är en fråga om välvilligt våld, där staten med tvång skyddar de som tigger. Zelano (2019) använde på ett liknande sätt begreppet tvingande omsorg. Välvilligt våld och tvingande omsorg menar vi beskriver väl hur motverkande av tiggeri framställs i våra ledartexter. Men vid en närmare granskning är det svårt att se den välvilja och omsorg som den repressiva politiken skulle vara ett uttryck för, eftersom våldet och tvånget inte leder till några förbättringar för de människor som tigger. Det finns, som Hansson (2019) betonar, inga studier som underbygger att fattigdomsbekämpningen i Rumänien skulle ta fart bara "tiggarna" återvänder. Det blir därför för oss oklart vari omsorgen och välvilligheten ligger, och det som återstår av begreppen tvingande omsorg och välvilligt våld är då bara tvång och våld.

Huvudresultatet av denna studie har visat att det finns en diskursordning där olika diskurser samsas och strider i ledartexter om tiggeri och de som tigger. Vissa diskurser återfinns bara i

en av tidsperioderna, såsom den rasistiska diskursen vilken vi bara fann under 2010-talet. Vissa diskurser är dominerande och nästan helt oemotsagda, de har en hegemonisk position i ordningen. Arbetsamhällets diskurs och en nationell diskurs har sådana positioner i vårt material. Antaganden om att arbete är lösningen för den som tigger och att denna lösning finns i den nationalstat som "tiggaren" tillhör är nästan alla helt överens om.

Andra diskurser är inbegripna i en kamp om att få tillskriva mening till tiggeriet och den som tigger på just sitt sätt. Ska den som tigger förstås som offer eller föröväre? Som kriminell? Som fattig? Dessa diskurser är alla aktiverade i de analyserade ledartexterna men ingen av dem menar vi har uppnått hegemoni. Ytterligare någon, som den rättighetsdiskurs som säger att den som tigger är ett subjekt med rättigheter oavsett vilket land hen befinner sig i, är både marginell och oppositionell.

Vi hävdar inte att den diskursordning som skisserats ovan är den sanna. Vi konstaterar att våra frågeställningar är besvarade men att vi har fått göra ett urval i vilka diskurser som kunnat beskrivas i denna studie. Vi har exempelvis anat "fattigdomens diskurs" i vilken den fattiges liv beskrivs som enbart eländigt (jmf Swärd 2012, s. 40) och en diskurs om föräldraskap hos de som tigger, där de som tigger förstås som dåliga föräldrar både när de tar med barn till Sverige eller när de lämnar barn kvar i hemlandet. Tyvärr har vi varken haft tid eller utrymme att analysera detta ingående.

Kanske kan vidare forskning undersöka fattigdomens diskurs eller diskurs om föräldraskap hos de som tigger. Vidare forskning skulle också kunna undersöka konstruktioner av kön i diskurser om tiggeri och tiggande personer, med inriktning på andrafiering. Vi har inte funnit någon svensk forskning inom socialt arbete eller socialpolitik om EU-migranter och tiggeri. En möjlig förklaring skulle kunna vara att den nationella diskursen är så dominant att frågan ses som irrelevant för den nationella socialpolitiken och för det sociala arbetet (undantaget, delvis, det ideella sociala arbetet). Välkommen forskning skulle exempelvis kunna handla om hur socialtjänsten hanterar frågan.

Vidare forskning skulle även kunna studera hur läsaren tolkar texten, speciellt då det enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 86) är få forskare som gör det. Konfirmeringsbias, eller hur olika personers ideologi eller tidigare kunskap om utsatta grupper, rasism eller tiggeri bidrar till läsarens tolkning av texten skulle kunna vara relevanta utgångspunkter. Ett

annat förslag skulle kunna vara att titta på hur fattigdom har beskrivits under historien och utgå från liknande teorier som i denna uppsats. Ett av studiens huvudsakliga resultat var att de som tigger konstruerades som ovärdiga fattiga. Det skulle vara intressant att undersöka om och hur personer som ägnar sig åt tiggeri anpassar sig till dessa uppfattningar av vem som utgör en värdig fattig.

Vi har flera gånger nämnt att diskursiva konstruktioner får konkreta effekter. När tiggeriet och de som tigger konstrueras som ovärdiga och avvikande så kommer det oundvikligen leda till att de får mindre hjälp. Färre personer kommer lägga sina växelpengar i koppen och därmed försvinner en försörjning för den fattige. Färre personer kommer kräva att samhället gör insatser för gruppen. Färre personer kommer betrakta de människor som tigger som människor “som du och jag”, det vill säga som en del av ett *vi*. Fler personer kommer anse att deras underordning är legitim.

7.2 Studiens begränsningar

Något som påverkade vår analys och resultat är vårt urval av empiriskt material. Från början ville vi ha en jämn fördelning med 15 ledartexter per dagstidning, vilket hade inneburit 45 ledartexter som helhet. Vi använde istället allt material som vi fann intressant för vår studie: sammanlagt 57 ledartexter, med en uppdelning på 15 ledartexter från åren 1998-2000 samt 42 ledartexter för åren 2013-2015. Om andra perioden hade avgränsats så hade vi fått mer tid till att genomföra en djupare analys av ledartexterna. Att antalet ledartexter diffade så mycket mellan tidsperioderna resulterade i att vi la ner mer tid på den senare perioden och att denna studie kan ha blivit ojämn mellan tidsperioderna. Det är dock viktigt att belysa att vi inte fann fler relevanta artiklar för 1990-talet och att jämt material över perioderna hade inneburit att materialet hade blivit ofullständigt för en diskursanalys. Sökordet som användes för att finna lämpliga texter var “tigg*”. På grund av tidsramen valde vi aktivt att endast använda oss av “tigg*” då “hemlös”, “missbrukare” eller “pengar” resulterade i flera artiklar som inte behandlade tiggeri.

Referenslista

Aftonbladet (2021). *Om Aftonbladet*. <https://www.aftonbladet.se/om-aftonbladet/a/LOIQ4/om-aftonbladet> [2021-03-15]

Akademikerförbundet SSR (u.å.). *Global definition av professionen socialt arbete* [broschyr]
https://akademssr.se/sites/default/files/files/global_definition_socialt_arbete.pdf

Barker, V. (2017). Nordic vagabonds: The Roma and the logic of benevolent violence in the Swedish welfare state. *European Journal of Criminology*, 14(1), ss.120–139.

Boréus, K. & Seiler Brylla, C. (2018). Kritisk diskursanalys. I Boréus, K. & Bergström, G. (red.) *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur, ss. 305-351.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3. uppl., Stockholm: Liber

Burr, V. (2015). *Social constructionism*. 3. uppl., London: Routledge

Börjesson, M. & Palmblad, E. (2007). Introduktion: "Motsatsen till relativism, detta bör vi aldrig glömma, stavas absolutism". I Börjesson, M. & Palmblad, E. (red.) *Diskursanalys i praktiken*. Stockholm: Liber, ss. 7-28.

Caldaras, H. (2015). Människor i nöd. *Socialmedicinsk tidskrift*, 92(3), ss. 323-325.

Dagens Nyheter (2021). *Om Dagens Nyheter*. <https://www.dn.se/nyheter/om-dagens-nyheter/> [2021-03-15]

Dean, H. (1999). Introduction. I Dean, H. (red.) *Begging Questions: Street-level economic activity and social policy failure*. Bristol: The Policy Press, ss. 1-11.

van Dijk, T. A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, 4(2), ss. 249-283.

van Dijk, T. A. (2005). Elitdiskurser och institutionell rasism. I Kamali, M. & de los Reyes, P. (red.) *Bortom Vi och Dom: Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. SOU 2005:41, ss. 113-137.

- Edman, J. (2018). Den samhällsfarliga fattigdomen och mellankrigstidens lösdrivarlag. I Swärd, H. (red.) *Bedöma och åtgärda fattigdom: Om välfärdens skiljelinjer och samhällets yttersta skydds nät*. Lund: Studentlitteratur, ss. 163-177.
- Erskine, A. & McIntosh, I. (1999). Why begging offends: Historical perspectives and continuities. I Dean, H. (red.) *Begging Questions: Street-level economic activity and social policy failure*. Bristol: The Policy Press, ss. 27-42.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Haglund, B.J.A. & Swärd, H. (2015). Den nya utsattheten – om EU migranter och tiggeri. *Socialmedicinsk tidskrift*, 92(3), ss. 251-259.
- Hansson, E. (2019). "Det känns fel": Om det svenska samhällets reaktioner på närvaron av tiggande EU-medborgare, 2014-2016. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.
- Healy, K. (2014). *Social work theories in context: creating frameworks for practice*. 2 uppl., Basingstoke: Palgrave Macmillan
- HFD 2018:75. *Förutsättningarna för att en kommun ska få reglera tiggeri genom lokala ordningsföreskrifter*. Stockholm: Högsta förvaltningsdomstolen.
- Kalman, H. & Lövgren, V. "Etik i forskning och etiska dilemman. En introduktion." I Kalman, H. & Lövgren, V. (red.) (2019). *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Andra upplagan, reviderad och utökad Malmö: Gleerups
- Kantar Sifo (2020). *Orvesto Näringsliv 2020 Räckviddsrapport*. Stockholm: Kantar Sifo.
- Koffmar, L. (2019). Ny avhandling om svenska samhällets reaktioner på tiggande människor. <https://www.uu.se/nyheter/artikel/?id=4716&typ=pm> [2021-04-04]
- Lövgren, V. & Kalman, H. & Sauer, L. "Känsliga personuppgifter – mellan prövning och forskningspraktik" I Kalman, H. & Lövgren, V. (red.) (2019). *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Andra upplagan, reviderad och utökad Malmö: Gleerups
- Lööw, H. (2015). Anti-ziganism – från ryktesspridning till nätkampanjer. *Socialmedicinsk tidskrift*, 92(3), ss. 315-320.

Magnusson, J. (2002). *Ny situation - ny organisation: Gatutidningen Situation Sthlm 1995-2000*. Diss. Lund: Lunds universitet.

Mattsson, P. (2021). Tre personer bötfällda efter två år med lokala tiggeriförbud. *SVT Nyheter*, 2 mars. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/tre-har-fatt-boter-for-tiggeri>

Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2013). Introduktion: Vad är ett socialt problem? I Meeuwisse, A. & Swärd, H. (red.) *Perspektiv på sociala problem*. 2. uppl., Stockholm: Natur & kultur.

Miles, R. & Brown, M. (2003). *Racism*. 2. uppl. Taylor & Francis Routledge, 2003.

Molina, I. (1997). *Stadens rasifiering: Etnisk boendesegregation i folkhemmet*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.

Molina, I. (2005). Rasifiering: Ett teoretiskt perspektiv i analysen av diskriminering i Sverige. I Kamali, M. & de los Reyes, P. (red.) *Bortom Vi och Dom: Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. SOU 2005:41, ss. 95-112.

Mäkinen, V. (2013). Are There Fundamental Rights for Roma Beggars in Europe? *Political theology: the journal of Christian Socialism*, 14(2), ss. 201–218.

Nationalencyklopedin (u.å.). Tiggare. Tillgänglig: Nationalencyklopedin. [2021-04-17]

Nygren, L. "Risken finns, finns nyttan? Etikprövningen och den kvalitativa forskningen" I Kalman, H. & Lövgren, V. (red.) (2019). *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Andra upplagan, reviderad och utökad Malmö: Gleerups

van Oorschot, W. (2000). Who should get what, and why? On deservingness criteria and the conditionality of solidarity among the public. *Policy & Politics*, 28(1), ss. 33-48.

Sahlin, I. & Machado, N. (2008). Diskriminering och exkludering. En introduktion. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 15(3-4), s. 174-184.

Sannemalm, A.S. (2011). Tiggeriförbud upphävt. *Vestmanlands Läns Tidning*, 26 april. <https://www.vlt.se/artikel/tiggeriforbudupphavt>

- SFS 1960:620. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Socialdepartementet.
- SFS 1964:450. *Lag om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet*. Stockholm: Inrikesdepartementet.
- SFS 2003:460 *Lag om etikprövning av forskning som avser människor*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- SOU 1962:22 *Samhällsfarlig asocialitet*. Betänkande av särskilt tillkallad utredningsman.
- SOU 2016:6 *Framtid sökes: Slutredovisning från den nationella samordnaren för utsatta EU-medborgare*. Betänkande av Nationell samordnare för utsatta EU-medborgare.
- de Swaan, A. (1988). *In Care of the State: Health care, Education and Welfare in Europe and the USA in the Modern Era*. Cambridge: Polity Press.
- Svenska Akademien (u.å.). *Svenska Akademiens Ordbok*. <https://svenska.se/saob/> [2021-04-17].
- Svenska Dagbladet (2021). *Välkommen till Svenska Dagbladet*. <https://kundservice.svd.se/omsvd/> [2021-03-15]
- Swärd, H. (2001) Hemlösa och tiggare i det offentliga rummet. *Nordisk Socialt Arbeid* nr 3, 2001 s. 146-155.
- Swärd, H. (2012). Kapitel 1: Vad är fattigdom? Stereotyper, definitioner, orsaker och åtgärder. I Swärd, H. & Engelmark, L. (red.) *Fattigdom utan gränser*. Stockholm: Carlsson Bokförlag, ss. 32-84.
- Swärd, H. (2015). EU-medborgarna, tiggeriet och den synliga nöden - en kunskapsöversikt. *Socialmedicinsk tidskrift*, 92(3), ss. 268-285.
- Thurén, Torsten (2019). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Upplaga 3 Stockholm: Liber
- Vellinge kommun (2021). *Tiggeriförbud införs på fem platser i Vellinge*. <https://vellinge.se/nyhetsarkiv/2018/12/tiggeriforbud-infors-pa-fem-platser-i-vellinge/> [2021-03-16]
- Wallentin, H. (1989). *Lösdriveri och industrialism: Om lösdriverifrågan i Sverige 1885-1940*. FoU-enheten. Östersund: Högskolan i Östersund.
- Will, J. A. (1993). The Dimensions of Poverty: Public Perceptions of the Deserving Poor. *Social science research*, 22(3), ss. 312-332.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Zelano, K. (2019). Vulnerability and deviance: Individual reasoning about the proposal to ban begging in Sweden. *Urban Research & Practice*, 12(4), ss. 372-391.

Bilaga 1. Empiriskt material: politiska ledartexter

Aftonbladet

- Aftonbladet (1999-08-18). Sverige 1999: Batonger mot fattiga? Osignerad ledare.
- Aftonbladet (1999-10-22). Är du marknadsmässig, lille vän? Helle Klein.
- Aftonbladet (2000-01-15). Hon som varken doftar eller bor, Åsa Petersen.
- Aftonbladet (2000-01-28). Det kunde faktiskt varit jag, Åsa Petersen.
- Aftonbladet (2000-04-30). Socialborgarråd helt utan socialt samvete, Osignerad ledare.
- Aftonbladet (2000-08-09). Vi och dom i Stockholm, Osignerad ledare.
- Aftonbladet (2013-07-12). EU:s fattigaste bör också få vård, Jonna Sima.
- Aftonbladet (2013-10-19). M slår i luften - och mot romer, Daniel Swedin.
- Aftonbladet (2013-10-26). Rött vin populärare än romers utsatthet, Fredrik Virtanen.
- Aftonbladet (2013-11-01). Fredag: Din futtiga gåva gör dig inte till en bättre person, Fredrik Virtanen.
- Aftonbladet (2014-01-27). Vi fortsätter att registrera romer, Somar al Naher.
- Aftonbladet (2014-05-03). Nationalister saknar lösningar för tiggare, Fredrik Virtanen.
- Aftonbladet (2014-07-10). Tiggare är offer för politisk jakt, Linnea Swedenmark.
- Aftonbladet (2015-04-07). Tiggarna är ingen ohyra, Anders Lindberg.

Dagens Nyheter

- Dagens Nyheter (1998-12-06). Socialtjänsten måste välja sida. Det ökande tiggeriet på Stockholms gator visar på brister inom socialvården, Osignerad ledare.
- Dagens Nyheter (1999-08-14). Tiggeriet ska bort från stan. Lokala ordningsstadgor ska kunna ge grund för ingripande, Osignerad ledare.
- Dagens Nyheter (2000-12-16). Apropå tiggeri, Barbro Hedvall.
- Dagens Nyheter (2013-03-12). Farlig jakt på syndabockar, Osignerad ledare.
- Dagens Nyheter (2014-01-14). Allt börjar i skolan, Osignerad ledare.
- Dagens Nyheter (2014-03-14). Ett nederlag för EU, Osignerad ledare.
- Dagens Nyheter (2014-04-02). En människa är aldrig mindre än en människa, Erik Helmersson.
- Dagens Nyheter (2014-04-09). Rumänien måste ta ansvar, Erik Helmersson.
- Dagens Nyheter (2014-04-28). Vi ska inte vänja oss, Osignerad ledare.
- Dagens Nyheter (2014-05-03). Diskursen om eländet, Lena Andersson.
- Dagens Nyheter (2014-07-29). Inga enkla lösningar, Osignerad ledare.
- Dagens Nyheter (2014-08-14). Förhastad förbudsiver, Osignerad ledare.
- Dagens Nyheter (2014-10-08). Tiggeri går bortom ont och korkat, Erik Helmersson.
- Dagens Nyheter (2014-10-22). - Plågsam dissonans, Osignerad ledare.
- Dagens Nyheter (2014-12-27). Från käbbel till nyval, Susanna Birgersson.

Dagens Nyheter (2015-01-04). Tiggeri, ekonomi och moral, Lars Calmfors.
Dagens Nyheter (2015-05-14). Både offer och förövare, Osignerad ledare.
Dagens Nyheter (2015-08-10). Avskyvärda våldsdåd, Osignerad ledare.
Dagens Nyheter (2015-09-12). Rätt att hjälpa hjälparna, Erik Helmersson.
Dagens Nyheter (2015-08-23). Hat kan snabbt förgifta ett samhällsklimat, Peter Wolodarski.
Dagens Nyheter (2015-10-16). Ohederlig debatt om romer, Erik Helmersson.
Dagens Nyheter (2015-11-02). Rätt att riva lägret, Osignerad ledare.
Dagens Nyheter (2015-12-17). För tidigt att dra slutsatser, Amanda Björkman.
Dagens Nyheter (2015-12-31). Aktivister faller på eget grepp, Osignerad ledare.

Svenska Dagbladet

Svenska Dagbladet (1998-09-15). Drömmarnas stad på dekis, Mats Johansson.
Svenska Dagbladet (1998-12-06). Söndag 6 december, Susanna Popova.
Svenska Dagbladet (1999-05-02). Skänk ingen mer slant, Osignerad ledare.
Svenska Dagbladet (1999-08-13). Hjälp som stjälp, Osignerad ledare.
Svenska Dagbladet (1999-08-20). Den gåtfulla oegennyttan, Göran Albinson Bruhner.
Svenska Dagbladet (2000-12-26). Konsten att få, Claes Arvidsson.
Svenska Dagbladet (2014-05-03). Behövande som finns mitt ibland oss, Johanne Hildebrandt.
Svenska Dagbladet (2014-12-25). Om vådan av avtrubbad empati, Sanna Rayman.
Svenska Dagbladet (2015-02-24). Lag gäller även för tiggare, Per Gudmundson.
Svenska Dagbladet (2015-03-27). Försök att ge en tiggare ett vitt jobb, Pernilla Ström.
Svenska Dagbladet (2015-03-29). En idé för att hjälpa tiggare, Andreas Bergh.
Svenska Dagbladet (2015-04-08). Tiggeriet är flera problem, Sanna Rayman.
Svenska Dagbladet (2015-05-01). Tiggeriet är inte värdigt, Tove Lifvendahl.
Svenska Dagbladet (2015-05-07). Tankeförbud ingen lösning, Erik Hagström.
Svenska Dagbladet (2015-05-21). Ingen hopplös situation, Erik Hagström.
Svenska Dagbladet (2015-05-23). Tiggarna utanför mitt fönster, Mauricio Rojas.
Svenska Dagbladet (2015-06-24). Tiggeriet är ett problem för hela EU, Per Gudmundson.
Svenska Dagbladet (2015-10-11). Värna den privata äganderätten, Andreas Bergh.
Svenska Dagbladet (2015-12-14). Lucka 14: Prologen till debatten om flyktingmottagning, Andreas Ericson.
Svenska Dagbladet (2015-12-20). Pengar i muggen är kortsiktig lindring, Maria Rankka.